

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁSVÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

TARTALOM:

CIKKEK:

SZTERÉNYI JÓZSEF: A háború szociálpolitikája.	97
A himlőről és az oltásról.	116
Az angol munkások bérmozgalmai.	119

SZEMLE:

<i>Munkásbiztosítás</i>	114
-------------------------------	-----

A Nemzetközi Munkásbiztosítás Magyarországi Egyesülete. — Munkáskórház építése. — Kórházi ápolás. — Külföldön tartózkodó családtagok segélyezése. — Külföldiek balesetjáradékának továbbfizetése háború alatt. — Elkobzott orvos- és gyógyszerek kiadása. — A bányatársulásokra vonatkozó szükség törvény javaslata a porosz képviselőház előtt. — Ha a gyermek törvényessége vitás, a gyermekágyas segély jár-e? — Tuberkulotikusok gondozása a németországi rokkantbiztosító intézetekben.

<i>Szociális egészségügy</i>	116
------------------------------------	-----

A járványos betegségek elleni védekezés. — Hadi és népegészségügyi kiállítás. — Húsmentes nap a hadikórházakban. — Harc a nemi betegségek ellen a háborúban. — Szívbeteg és a háború. — A háború rokkantjai érdekében a bécsi orvosi egyesület. — Katonai személy kártérítési követelése katonaeorvos ellen, hibásan végzett műtét miatt.

<i>Munkásvédelem. Munkaviszony.</i>	119
---	-----

Iparossegéd fogalma. — A munkások egyesülési joga a háború alatt. — Hajósok bérmozgalma a fokozott veszély miatt. — A hadbavonultak családjának segélyezése Oroszországban. — A benzinokozta balesetek száma Németországban. — A kotrási munkáknál alkalmazott munkások védelme érdekében. — A munkanélküliség Olaszországban. — Dánia szociális törvényhozása 1914-ben. — A hollandi kormány a munkanélküliség leküzdése érdekében. — A munkanélküliség Svédországban. — A munkanélküliség Ausztráliában. — Orvos a statisztikai hivatalban. — Törvényjavaslat a munkásvédelemről Norvégiában.

JOGGYAKORLAT	124
---------------------------	-----

Betegsegélyezés. — Balesetbiztosítás. — Munkaviszony.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Falk Miksa-utca 5. sz.
Postatakarékpénztári csekk-számla 2.911.
Telefon: 93-99.

Császárfürdő Budapestén.

Nyári és téli gyógyhely az Irgalmasrend kezelése alatt. Kénes hévvizű radio-aktív gyógyforrásai páratlanok. Ezek a források bőségesen táplálják vizükkel az intézet valamennyi fürdőjét, u. m.: a gőzfürdőt és népgőzfürdőt, az egyes és közös külön női és férfi-iszapfürdőket (iszap-borogatások), márványkád-, porcellán- és kőfürdőket, valamint török- és horganykád-fürdőket, továbbá a hőlég-, szénsavas és villamosfürdőket. Ezekből a dús gyógyforrásokból kapja a vizet a kontinensen egyedül álló női és a férfi-uszoda is.

A Császárfürdő kiváló gyógyító ereje nemcsak csúzos bántalmak és idegbajok ellen, hanem sok más betegségnél is általánosan elismert. Ivókurája kitűnő gyógyhatású hurutos légzőszerveknél és altesti pangásoknál.

Lakószobái kényelmesek; berendezésük a különböző igényekhez van szabva. Jutányos árak. Minden tekintetben szoliditás. Gyógy- és zenedíj nincsen. Prospektust ingyen és bérmentve küld *az igazgatóság.*

AEROLITH

KIS J. JENŐ

okl. mérnök szabadalma

Az „AEROLITH”

a modern építkezésnek építőköve, mellyel nemcsak gyorsan és olcsón, de az egészségügyi követelményeknek legmegfelelőbbben lehet építeni.

Az „AEROLITH”-

falak szárazak, szellőztethetők és kívül-belül bármely módon még kiégetéssel is deszinficiálhatók.

Az „AEROLITH”

ezért kiválóan alkalmas kórházak, iskolák, munkáslakások, műhelyek stb. építésére.

Bővebb felvilágosítással készségesen szolgál

KIS J. JENŐ

okl. mérnök, építési vállalkozó, szab. Aerolith-, cementárú- és terracit-gyáros

Iroda: III., Zsigmond-u. 64-66 (Aerolith-udvar)

Gyár: V., Ujpesti rakpart 1462. hr. szám.

BUDAI MÁRIA-FORRÁS

természetes sulfatos ásványvíz.

Ivókúra hidegen vagy melegen.

INDIKÁLT: 1. Szív és véredények bajainál, arteriosclerosisnál, asthmánál és agyvértorlódásnál unicum és specifikum. 2. Gyomor-, bél-, máj- és epeutak bajainál. 3. Vese-, húgy- és ivarszervi bántalmaknál (húgycső, húgycsőtakar, vesefőeny, vese- és húgyhomok és vesemedencelob eseteiben). 4. Prostatobajoknál, méhbajoknál, köszvénynél, (húgsavas diathesis, elhízásnál és cukroshúgyártnál). 5. Páratlan hatású gyermekhashajtó-
ELŐNYEI: 1. A vizeletet enyhén és biztosan fokozza, szabályozza és tisztítja (nátrium nitricum, magnesium sulfuricum és calciumchlorid tartalmánál fogva). 2. A bélműködést nagyobb tevékenységre serkenti. 3. Az étvágyat meglepően elősegíti. 4. Kevés szénsavat tartalmaz.

MAGYAR TÖRLŐGUMMI

kapható minden papirkereskedésben

MAGYAR
RUGGYANTA-
ÁRÚGYÁR
RÉSZVÉNY-
TÁRSASÁG
BUDAPEST.

Magyar címer a
védjegye,
Magyar diák csak ezt
vegye!

KÖSZÉNBÁNYA-'S TÉGLAGYÁR TÁRSULAT

Telefon szám: 34-61. és 34-51. **PESTEN** (ezelőtt DRASCHE) Budapest, VII. ker., Király-utca 67. sz.

Keramit kocsiut-kövek :: ::
Keramitlapok :: :: ::
Keramit-, steró-, pillér-téglák
Traversz-téglák :: :: ::
Falburkoló-téglák :: :: ::

Fayence porcellán lemezek ::
Porcellán szigetelők :: :: ::
Egészségügyi és használati
cikkek :: :: :: ::
Tűzálló chamotte téglák :: ::

A társulat elvállalja a burkolati munkák elkészítését is.
Árjegyzék díjmentesen.

Árjegyzék díjmentesen

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIALIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik rendszerint minden hó 10-én és 25-én, esetleg két szám
együttesen. Előfizetési ár egy évre 20 korona. Szerkesztőség és
kiadóhivatal: Budapest, V., Falk Miksa-u. 5.

Telefon 93-99.

Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

A háború szociálpolitikája.

Irta: Sztterényi József.

A háború minden társadalmi osztályt súlyosan érint. Ez a népháború természetéből foly. Az általános védkötelezettség folytán alig van család, amelyet a véráldozat ne érintene, a háborúval járó gazdasági visszaátások következtében pedig azoknak aránylag kis körét kivéve, akiknek a háború még vagyonszerzési forrás is, nincs olyan család, amelyet az anyagi áldozatok érintetlenül hagyának. Ki vérrel áldoz a haza oltárán, ki pénzzel, ki mindkettővel. A szociális igazság — ha ilyen egyáltalán létezik — megköveteli, hogy mindenki kivegye a maga részét a háború követelte áldozatokból. Legnagyobb súlylyal azonban a háború a dolgozó társadalomra nehezedik. Azokra, akiket a Gondviselés vagy a sors nem részesített földi javakban. Azokra, akik az élet terheit amúgy is leginkább érzik. Azokra, akiket a gazdasági élet minden hátrányos megnyilatkozása legközvetlenebbül érint, de akik a gazdasági élet előnyös alakulásaiból a legritkább esetben vehetik ki részüket. A dolgozó társadalom az az érzékeny szeizmográf, amely a gazdasági élet minden legkisebb kilengését azonnal megérzi, hogyne érezné meg a háború okozta nagy kilengést, amely a gazdasági élet ingáját egyszerre valósággal kilendítette.

Avagy — ha jobban tetszik — a dolgozó társadalom az a fényérzékeny lemez, amely a gazdasági élet minden legkisebb fényárnyalatára reagál, hogyne reagálna arra a borzasztó tűzcsóvára, amely lángba börtotta Európát és a legborzasztóbb katasztrófát hozta reá.

Normális viszonyok között is kötelessége az államnak a dolgozó társadalom erkölcsi és anyagi érdekeinek előmozdítása, kétszeres kötelessége legalább megóvni azokat, a háború okozta rendkívüli helyzet közepe. Mert a dolgozó társadalom nagyobb része normális viszonyok között sem lehet teljesen ura saját akaratának, az állami és a társadalmi rend követelte természetes korlátok útját állják annak. Még kevésbé lehet az a háború teremtette rendkívüli viszonyok mellett. Ami korlátot az állami és társadalmi érdekek érvényesülésüknek szabnak, azokat megfelelő állami intézkedésekkel lehetőleg ellensúlyozni és kiegyenlíteni az államhatalom feladata. Normális viszonyok között az állampolgárra nézve — ha korlátozott mértékben is — jogok állanak a kötelességekkel szemben, háborúban

csak kötelességek lehetnek. Jogokat ilyenkor csak az államhatalom gyakorolhat. Ez a háború természete, másképen nem is lehetne. A szinte korlátlan jog gyakorlásával szemben azonban áll az államhatalom fokozott kötelessége, a lehetőség határain belül gondoskodni azokról, akiket a háború természetesen megfosztott különben is korlátolt jogaik gyakorolhatóságától.

A dolgozó társadalom nagy társadalmi rétegeket alkot. A keresetre utalt tulajdonképeni értelmiségi foglalkozásoktól a munkásokig, felöleli a társadalom igen tekintélyes részét. Nemcsak a munkásosztályról van tehát benne szó, amint hogy súlyos tévedés szociálpolitika alatt mindig csak a munkásosztály nagy kérdéseit érteni. Ez az osztály szolgáltatja ugyan legbővebb anyagát, mert számbelileg a legerősebb tényező benne és jogok tekintetében a legszegényebb, de azért nem képviseli a dolgozó osztályt kizárólag. Minden társadalmi osztálynak megvan a maga szociális érdeke, a háborúban mindegyikre, a nemzet összeségére kell tehát tekintettel lenni.

Ebből a szempontból kívánom röviden tárgyalni a mostani háború szociálpolitikáját. Nem általában és a maga egészében, aminek anyaga nem is állhat még rendelkezésre, hanem csupán hazai főbb vonatkozásaiban. Azt ami történt és ennek kapcsán részben azt is, aminek történnie kellett volna. Csoportokba osztottan, a rokonszomszédos anyagot együvé vonva. Együtt az állam és a társadalom támogatására utaltak segély-kérdését. Külön a népellátás és a gazdasági élet folytonosságának biztosítását. Egy harmadik csoportban a szorosán vett szociális ügyeket és végül röviden érintve a legfontosabb általános szociális kérdéseket, amelyeket a háború felvetett.

Az első csoportot tehát *a támogatásra utaltak segély-kérdése képezi*. Ebben kétségkívül legfontosabb azok megélhetésének biztosítása, akiknek fentartóit a háború ennek lehetőségétől megfosztott. Amint hogy minden szociálpolitika alapja a megélhetés biztosítása.

A háború a zászló alá hívta a családfentartót, a kereső nélkül maradt családról tehát az államnak kell gondoskodnia. Ezt a kötelességét minden állam még békés időkben ismeri el, nálunk is törvény szabályozza, az 1887. évi XX. t.-cikk, kiegészítve az 1914. évi XLV. törvénycikkkel. Az állam ezirányú kötelességeinek teljesítése tekintetében nem lehet panasz. Még a támogatás mértéke tekintetében sem. Igaz, hogy az állam általánosít benne. Nem keresi, hogy mely család mennyit vesztett, mik a társadalmi helyzetéből folyó méltányos igényei, hanem egyenlő mértékkel mér minden hadba hívott támogatásra szorult családjának. Nem tesz különbséget a legdrágább viszonyok között élő fővárosi, a hasonlóképen nagyon drága életviszonyokkal bíró városi és az aránytalanul kedvezőbb viszonyú falusi lakosság között. Ez különben nehéz is lenne. Ezekben a szolgáltatásokban a demokrácia követelményei jutnak kifejezésre, amint magában a hadkötelezettség általánossá tételében is annak idején ez nyilatkozott meg. Erős szociális vonása ennek az állami kötelességteljesítésnek, hogy nem jelentkezik állami kegy alakjában, hanem jog statuáltatott vele, amelyre egyaránt van igénye mindenkinek, aki rá van utalva. Jog, amelylyel élhet mindenki, anélkül, hogy társadalmi hátrányokat kellene érte elszenvednie. Nem szegény-segély tehát, hanem annak a veszteségnek legalább részbeni pótlása, amelyet a család szenved az által, hogy fentartója az állam védelme iránt tartozó kötelességének teljesítése folytán nem gondoskodhatik róla.

Az állam ezirányú kötelességének teljesítésével párhuzamosan halad a helyi hatóságok kötelessége a háború által sújtott lakosság helyzetének lehető javítása körül. Nem törvény szabta, csak természetes kötelesség. Annál erősebb. Mert a törvénynél is nagyobb kényszer az erkölcsi kényszer, amelynek elmulasztása legelső sorban magukra a helyi hatóságokra

és a társadalomra hárul vissza. Nem közvetlen anyagi segítség nyújtása itt a leghathatósabb eszköz, bár ez is lényeges; egész sorozata van a más eszközöknek, amelyeket érzésben a bölcs előrelátás megkövetel.

A nagy városokban a lakásügy vonja magára érzésben első sorban a figyelmet. Azok a szigorú rendszabályok, amelyek az alsó néposztályokat rendszerint nem védik meg kellően a szegénységgel üzérkedőkkel szemben. Akiknek szíve rendszerint elkérgesedett és mesterségesen érzéketlenné vált minden emberséges érzés iránt és akik a szegénység nyomorát a maguk anyagi megerősödése forrásának tekintik. A vidéken kisebb jelentősége van a lakásügy ezen részének, ha egyáltalán van. Legfeljebb nagyobb városainkban, amelyekben a bajok még sem oly nagyok, és jelentékenyebb ipari gócpontokon, ilyen pedig — sajnos — nálunk vajmi kevés van.

A helyi hatóságoknak bőséges terük van. Normális viszonyok között ez a tevékenység — sajnos — leginkább a kényszer-kilakoltatásban érvényesül; a háborúban az ellenkező irányban, a hadbavonultak családjai részére biztosított kivételes kedvezményekben kellett kifejezésre jutnia. Ahol érzésben az országban természetesen legnagyobbak a bajok, legkevesebb ok lehet a panaszra, Budapesten a helyi hatóság a legnesszebbmenő intézkedéseket tette az ezirányú védelemre szorultak érdekében. Segítségére jött e téren az államhatalom is, amely a háború tartamára szóló kivételes hatalmával a moratóriumról szóló rendeleteiben teremtette meg az ez irányú intézkedések alapját. A hadbavonultak családjainak lakbérfizetése felfüggesztett, más arra szorultak lakbérfizetési kedvezményben részesültek, kilakoltatásoknak a korábbi értelemben nincs helye és hasonló kedvezmények nyújtottak, amelyek szociális szempontból igen figyelemre méltók. E tekintetben tehát megtörtént minden, ami lehető volt, ezen a határon túlmenni nem lett volna indokolt. Mert elvégre a vagyont sem lehet jogos védelem nélkül hagyni, csak azért, mert házakba van fektetve, illetőleg jogos érdekeit nem szabad mellőzni. De meg azért sem, mert még a háború sem szolgálhat alapul jogtalan követelések istápolására, a háborúnak is kell etikával bírnia. Ez az ethika pedig azt követeli, hogy minden intézkedésben be kell tartani azt a határt, amely a normális viszonyok beálltával az élet rendes kerékvágásaiba való visszazökkenést nem nehezíti. Mihelyt azon határon túlmentünk, kevesebbet használtunk pillanatnyilag, mint amennyit ártottunk maradandólag. Így is felmerül a háztulajdonosok esetleges kártalanításának kérdése, mert elvégre nem méltánytalan az a kívánság, hogy a hadbavonultaknak nyújtott ennek a messzemenő kedvezménynek összes anyagi terheivel nem lehet egyeseket megróni csak azért, mert az illetők véletlenül háztulajdonosok.

A segélyre szorult lakosság rendszeres élelmezése a másik fontos feladat, amely a háborúban a helyi hatóságokra hárul. Nem a közlelmezést értem ez alatt, amely egész külön nagy szociálpolitikai feladat, hanem a lakosság szegényebb rétegeiről való jótékony gondoskodást. Ezt ugyan nem lehet szigorúan vett hatósági feladatnak minősíteni, inkább emberbaráti teendő ez, amelynél a hatóság a helyi társadalom közreműködését veszi rendszerint igénybe. Sőt, legtöbb esetben maga a társadalom egész önállóan oldja ezt meg és csak ott marad ez a hatóságra, ahol a társadalom nem végzi el. E téren, valamint általában a szegényebb néposztály jóléti gondozása terén nagy feladatok hárulnak a társadalomra. Még békés időkben is, mennél inkább háborúban. A népkonyhák, gyermekgondozók (napközi otthonok) gyermek-felruházás, az anya- és csecsemővédelem, a szegény lakosságnak téli fűtőanyaggal való ellátása, mind a társadalom áldozatkészségére utalvák. A vagyonosabb osztály saját jól felfogott érdeke, hogy ezt az igazán nemes szociális feladatot lehetőleg jól teljesítse. Ha nem vinné reá szíve, reá kell hogy vigye saját önző érdeke. Mert a tömegnyomornál nagyobb ellensége nincs éppen a vagyonosabb osztálynak. Az

a jótékonyság, amelyet e téren gyakorol, vagyonbiztosítás számba megy. Biztosítási járulék a társadalmi rend lehető megóvására. A háborúban ezenkívül erősítése a nemzet ellentálló képességének. Ez pedig elsősorban a vagyonos osztály kötelessége és érdeke. Mert az állam határainak vére árán való megvédésével, az ellenséggel szemben álló katona egyuttal első sorban a vagyonos osztály birtokállományát védi meg. El kell ismerni, hogy a városi társadalom — mert érzésben csak a városi lakosságról lehet szó — ezt a háborús feladatát országszerte nagyon szépen oldotta meg. Különösen Budapest közönségéről kell ezt elismerni, ahol a háború kitörése óta igazán csak az maradt ily irányú istápolás nélkül, aki azt igénybe venni nem akarta. Téli nyomornak nem volt nyoma nálunk. A társadalom a népkonyhák, a gyermekek gondozása és részben az anya- és csecsemővédelem terén is megtalálta önmagát. Sajnos, ez utóbbi tekintetében még nem eléggé, holott itt kellene tulajdonképpen legerőteljesebben érvényesülnie a józan, előrelátó, okos szociális politikának. Az anya védelmében, mikor magzatát hordja keble alatt; az anyák védelmében, a szülés előtt és után a jövő dolgozó társadalmáért. Ami e téren történt, jó szerény kezdetnek, de nem tekinthető kielégítőnek. Nem a háború idejére és nem azutánra. A háború idejére az államnak is kellett volna valamit tenni ezirányban, miképen Németországban látjuk ezt, ahol a birodalom megfelelő állami intézkedéseket tett. *Állami* gyermekágyi-segély engedélyezett ott a háború tartamára mindazoknak a nőknek, akiknek férjei »a háború alatt a birodalomnak hadi, egészségügyi vagy hasonló szolgálatot teljesítenek, vagy ennek teljesítése, illetve a gazdasági tevékenység újbóli megkezdésében halál, sérülés, megbetegedés vagy hadifogság által akadályoztatnak és ezen szolgálatuk megkezdése előtt a Reichsversicherung alapján vagy valamely bányabetegségélyező pénztárnál a megelőző 12 hónapban legalább 26 hétig vagy közvetlenül megelőzőleg legalább hat hétig betegség esetére biztosítva voltak«. Állami segélyezés ez a törvényes gyermekágyi segélyen felül, kizárólag háborús intézkedés, a betegsegélyező pénztárak csak előlegezik az esedékes összegeket, az állam megtéríti nekik.

De ettől eltekintve, fontos ez a kérdés a háborútól függetlenül is, nagy nemzeti érdekek fűződnek hozzá. Az államnak is lesznek benne teendői, de még nagyobbak a társadalomnak. E részben az igazság az lenne, hogy akiknek a sors még a háborút is vagyonszerző forrásnak rendelte, azok hozzanak első sorban ezen a téren igazán komoly áldozatokat. És akiknek anyagi megizmosodásában annak a dolgozó munkásságnak jó része van, azok nem zárkozhatnak el azon kötelesség teljesítése elől, hogy a jövő munkásnemzedék biztosításának költségeihez komolyan járuljanak hozzá. Nem lehet elvitatni, hogy a háború felidézte társadalmi tevékenységéből, az anyagi áldozatokból, a mozgó tőke leginkább vette ki részét. De korántsem lehet ezzel kötelességét lerótnak tekinteni a háború utáni időre; az anya- és csecsemővédelem állandó, a háborútól független intézkedéseket követel és ez intézkedések anyagi biztosítását első sorban attól a társadalmi osztálytól kell megkövetelni, amelynek egy erőteljes, egészséges munkásosztály nevelése közvetlen érdeke. A kérdés nagy nemzeti jellege viszont az állam állandó tevékenységét is követeli. Mert a nemzet jövője szempontjából még sem lehet közömbös a nagy gyermekhalandóság, amely a népesség gyarapodását előbb-utóbb nagyon hátrányosan fogja befolyásolni. Sajnos, a gyermekhalandóság tekintetében Magyarország igen előkelő helyet foglal el az európai államok sorában, a harmadik helyet és miként a budapesti központi segítő-bizottság anyavédő osztályának ügyvezető alelnöke legutóbb kimutatta, az évi átlagos 640.000 születésből 140.000 csecsemő nem éri el az egyéves kort. Óriási arányszám, amelynek tekintélyes csökkentése nagy nemzeti érdek.

E kérdésben is Budapest székesfőváros lépett fel kezdeményezőleg,

amint általában előljár a szociális feladatok megoldásában. Ezek legújabbja lesz az a központi konyha, amelyet közadakozásból fog felállítani, berendezve azt 15—20.000 személy részére való főzésre, hogy onnan lássák el a főváros területén lévő összes népkonyhákat. Helyes-e ez a központosítás vagy nem, afölött megoszolhatnak a vélemények, de hogy ez mindenképpen jelentős szociális alkotással fogja gyarapítani a székesfőváros ilyen irányú intézményeit, az kétséget nem szenvedhet. Maradandó emléke lesz ez a háborúnak, a normális idők emberbaráti intézményeinek sorában.

A háború szociálpolitikájának első csoportjába tartozik a *hadba vonult munkásság viszonyának a munkásbiztosításhoz való kérdése is*. Külön betegsegélyezési, és külön balesetbiztosítási részében és ismét külön a pénztárak teljesítőképessége tekintetében. A betegsegélyezési részt illetőleg fölmerül mindenekelőtt a tagság kérdése, a folytonosság azoknál, akik hadba vonultak. Nem saját személyükben, hanem családtagjaikat illetőleg. Élvezik-e azok törvénybiztosította jogaikat? Ez az alapkérdés. Ezekre a szegény családokra nézve ez nagyon fontos. A munkából családfentartójuk nem lépett ki, nem is bocsáttatott el; a munkaviszony tulajdonképpen nem szűnt meg, csak felüggesztetett. Még pedig kötelező állami törvény alapján. Elvesztheti-e ez esetben a család a fentartója szolgálati viszonyához kapcsolt jogokat? Ez csak egy a sok kérdés közül és nem is a legjelentékenyebb. Sokkal nagyobb horderejűek azok a kérdések, amelyek a jövőben fognak felmerülni a betegsegélyezés tekintetében, hogy mi fog történni, kinek terhére fog esni a munkaerejükben a háború folytán megcsökkent képességű munkások gyógykezeltetése, kit fognak terhelni a csökkent munkaképesség folytán sokkal kisebb ellentálló képességgel bíró szervezetek könnyebb és gyakoribb megbetegedésével járó költségek? Kit fognak terhelni például — hogy csak egy-két esetet említsek — a vérhason keresztülesett munkásoknak gyakran évekig terjedő bélbajából származó betegségi esetek; ki fogja viselni a lövészárkokban, a szabadban, esőben-hóban heteken át való tartózkodással természetszerűleg járó tüdőbajok, köszvény és hasonló, hosszadalmas, a háborúval nem muló, hanem évekig húzódó és gyakran soha nem múló bajokból eredő betegedési esetek költségeit? Hát a sok más belső baj, mindmégannyi elkerülhetetlen következményei minden háborúnak? És mi történjék a balesetbiztosításban azokkal a járadékot élvezőkkel, akik a háborúban szerzett sérüléseik folytán még erősebben megcsökkent munkaképességgel kerülnek vissza, akik nem rokkantak, nem esnek tehát azon ellátás alá, amelyet az állam a hadi rokkantak részére fog megállapítani?

Úgy-e bár, kérdések, amelyek fölött nem lehet egyszerűen napirendre térni? Kérdések, amelyeknek helyes vagy helytelen elintézésétől egész munkásbiztosításunk jövője függ, akár helyesnek tartjuk annak mostani rendszerét, akár meg akarjuk azt változtatni.

E kérdéseket, miként egyáltalán egész munkásbiztosításunkat illetőleg — sajnosan — nélkülözünk minden intézkedést és irányítást. Pedig egyik-másik eset már is előállott és döntést igényel. A szegény beteg munkást nem lehet hónapok pörlekedésének kitenni. Arról sem történt gondoskodás, vajjon pénztáraink a munkások nagy részének hadba szólítása folytán megcsappant taglétszám, ennek következtében pedig beálló járulékfizetési csökkenés folytán képesek lesznek-e kötelességeiknek megfelelni és nem fogja-e a háború azokat alapjukban megrendíteni? Igen megnyugtató, hogy eddig nem történtek nagyobb bajok e téren, de vajjon biztosítva vannak-e a pénztárak e részben a háború egész tartamára?

Megvallom, hogy hézagot látok a kormányzati intézkedéseket illetőleg ebben az irányban, amely intézkedések köréből — akár barátai legyünk a munkásbiztosításnak, akár nem — különösen az utóbb említett irányú intézkedésnek nem volna szabad hiányoznia. Ne feledjük, hogy munkásbiztosításunk ma már megközelíti az 1,200.000 tagot és legalább ugyanennyi

családtagot érint, ha nem többet. E fölött nem lehet és nem szabad egyszerűen elsiklani, itt egy nagy szociálpolitikai problémáról van szó, amelynek helyes megoldása nagy befolyást gyakorol a hadászati érdekekre is.

A német birodalmi törvényhozás nem is hagyta ezeket figyelmen kívül és emlékezetes első háborús Reichstag-ülésén (1914 augusztus 4.) törvényt hozott úgy arról, hogy a hadba vonultakat a háború folytán semmi joghátrány a pénztárakkal szemben ne érhesse, mint a pénztáraknak a háború tartama alatt való teljesítőkéességéről, többek között elrendelve, hogy szükség esetén a pénztáraknál előálló hiányokról a községek, illetőleg testületek saját háztartásuk terhére tartoznak gondoskodni; valamint törvényt hozott a pénztárak szervezete tekintetében szükséges intézkedésekről is. Ott egyáltalán másképen értékelik a munkásbiztosítás jelentőségét, állami, nemzeti és gazdasági tekintetben, mint nálunk, ott nem tekintik azt »az ipar elleni merénylet«-nek, mint nálunk némelyek csak azért, mert az ipar egy része nagyon terhesnek tekinti magára nézve, hogy neki munkásaiért áldozatot is kell hoznia, áldozatot, amelyet — mellesleg megjegyezve — a közönséggel fizettet meg.

A háború szociálpolitikájának ebbe a csoportjába tartozik még a *hadirokkantak és a háborúban elesettek özvegyeinek és árváinak ellátása*. Ez még a jövő feladata, e részben eddig még semmi sem történt. Van ugyan egy régi, a szűkkeblűség legmesszebbmenő határain is belül maradó törvényünk (1875. LI. t.-c., 1880. XVII. t.-c.), amely ezt szabályozná; a háború hőseinek és családjainak ezen az alapon való ellátása azonban egyenesen képtelenség lenne, ez egyjelentőségű volna azzal, hogy azok, akik nyomorékokká lettek a hazáért és azoknak családjai, akik elvéreztek a haza védelmében, a nyomornak martalékává dobatnak oda. Ez nem lehet a nemzet hálája velük szemben, ez a legrútább hálátlanságnál is több, ez egyenesen kegyetlenség lenne.

Ennek az ellátásnak a megoldása egyik legsürgősebb feladatunk. Ez nemzeti és állami becsület kérdése. Ha valahol nincs helye a fukarkodásnak, úgy ez az, ebben az ellátásban az államnak még bőkezűnek is kell tudni lenni, ha szükséges, mert az áldozat, amelyet e téren hozni fog, gyümölcsöző befektetés lesz arra a jövőre nézve, amikor a mai nagy háborúval talán még elintézésre nem kerülő nagy világpolitikai kérdések végeldöntése fog elkövetkezni. Mert hogy a mostani háború minden rettenetessége mellett sem fogja meghozni azt a végleszámolást, amelyre egy hosszú béke érdekében szükség lenne, az valószínű.

A hadirokkantak, nemkülönben az özvegyek és árvák helyzetének enyhítése érdekében kétségkívül sokat tehet a társadalom is. De az ellátás maga kizárólag állami — és tegyük hozzá — sürgős állami feladat, amelyet meg kellene oldani, lehetőleg még a háború alatt. Nemcsak azért, mert már is igen nagy az erre utalt hadirokkantak száma, hanem azért is, hogy a hadban állóknak lelki megnyugvást nyújtsunk, hozzátartozóik jövő sorsát illetőleg. Halálmegvetéssel küzdve az ellenséggel, lelki megnyugvás az a katonára, ha tudja, hogy felesége, gyermeke nem lesz kegyelemkenyérre utalva, ha ő maga az ellenség gyilkos tűzének áldozatául esik, vagy hogy nyomorékká löve, nem kell koldusmódra saját életét tengetnie. Kétségtelen, hogy a háború után — mindig győzedelmes háborút értve ezalatt, mert győzelmünk bizonyosra vehető — nagy állami terhek fognak az országra szakadni, amelyek újabb, nagy megterheltetésekkel fognak az adózókra járni. A háború természetéből folyó átmeneti, nehéz gazdasági viszonyok még súlyosbítani fogják ezt a helyzetet. De bármilyen súlyosak legyenek is azok a terhek, ennek az ellátásnak tisztességes mérvét nem szabad befolyásolniok. Akiknek a nemzet javainak megmentése köszönhető, azoknak ellátásáért nem lehet áldozat nagy, nem lehet áldozat olyan, amelyet meg ne kellene hozni! Ugy látszik azonban, hogy ennek a nagyfontosságú

kérdésnek végleges rendezése mégis a háború utáni időre marad. Erre vall a segélyek meghosszabbítására vonatkozó rendelkezés. Valami nagy baj nem válik ugyan abból sem, minthogy addig az illetőkről valamennyire gondoskodás mégis történik, de szebb lenne már most véglegesen gondoskodni róluk. Ebben a kérdésben különösen a rokkantak rendszeres foglalkoztatását illetőleg nagy szerep fog jutni — mint említettem — a társadalomnak is; nagy megnyugvásunkra szolgálhat, hogy az erre irányuló akció is megindult már. Mindazáltal egy szükséges ahhoz, t. i., hogy ez az akció ne tekintessék közjótékonyági jellegűnek, mert így kivetkőztetnének abból a jellegéből, amely joggal megilleti, t. i. szociális karakteréből és áttérné az u. n. szegényügyi térre, a hova pedig nemcsak nem való, de amelyre utalva, még szociális hátrányokkal is járhatna az illetőkre nézve.

A háború által leginkább sújtott társadalmi osztályok egyike a kisipar. Az a társadalmi osztály, amelyet az utóbbi évtizedek gazdasági fejlődése amúgy is legerősebben érintett; az a régi polgári társadalom, amely hova-tovább vesztí gazdasági jelentőségét is, társadalmi jelentőségéről nem is szólva. A háború ennek a városi elemnek helyzetében idézte elő a legnagyobb változásokat. Munkához nem tudott jutni, és ha igen, akkor is csak harmad-negyed kézből, természetesen ennek megfelelő munkafeltételek mellett. Az építőiparban érdekelt körülbelül 16—17 iparág már évek óta szenved a teljes pangás folytán, pedig a ruházati csoporthoz tartozó iparágak kivételével, ezek az iparágak adják legnagyobb kontingensét a kisiparnak. Ez utóbbiak helyzete annival jobb, hogy ha mindennemű fő-, al-, másod- és harmadvállalkozók kezéből bár, de a hadseregszállítások révén munkával mégis el vannak látva. A kisipar nagyobb része azonban erősen megszenvedti a háborút. Értzi ezt a kormány is, amely a hadi adóból befolyó bevételek terhére országos segély-akciót kíván a szükségben lévő kisipar érdekében indítani s felszólította a kereskedelmi és iparkamarákat a szükséges anyag szolgáltatására. Ez az akció széleskörűnek és nagyarányúnak ígérkezik, igazi szociális szellem hatja át, csak az a sajnálatos, hogy erre szükség volt és van.

Igen figyelemreméltó a székesfőváros kisipari akciója is. Egy rendelkezésére álló városi alapból (Albrecht-Hildegard-alap) több, mint százezer koronát fordított a háború kitörése óta már eddig is szegény kisiparosoknak nyújtott kamatmentes kis kölcsönökre, különösen lakbérnegyedek előtt lakberek fizethetésére; ezenkívül a hadi-hitelpénztár révén 500.000 koronát vesz igénybe egyenként legfeljebb 500 koronáig terjedő kisipari és kiskereskedői kölcsönök nyújthatására, hogy módot nyújtson ezzel ennek az erősen szorongatott társadalmi osztálynak termelése folytatására, illetve üzlete fentarthatására; oly akciók ezek, amelyek — ha nem is élvezhetik azoknak hasznát szélesebb rétegei a székesfőváros lakosságának, — mégis nagy figyelemre tarthatnak igényt a háború összes humanitárius és gazdasági mozgalmi közepette.

Második nagy csoportját a háborúval kapcsolatos szociálpolitikai intézkedéseknek a közéletmezés és a gazdasági élet folytonosságának lehető biztosítása képezi. Az e csoportba tartozó intézkedések célja a hadsereg érdekein kívül az ország polgári lakossága ellátásának és a termelés folytonosságának biztosítása, a háború által előidézett gazdasági rázkódások lehető korlátozása, a köz védelme, a magánérdekek túlságos, a megengedett határt meghaladó érvényesítésével szemben. Az államhatalom leg-
elemibb kötelessége jut itt kifejezésre lakosságának összessége és emellett különösen ismét az anyagi javakkal nem rendelkező társadalmi rétegek érdekében. Nemcsak szociális feladatok, de hadászati szempontból is fontosak. Nemzeti érdekek a maguk teljességében. Mert az az állam, amelynek lakossága éhséggel és gazdasági válságokkal küzd, megtörik ellenállásában és háború viselésére képtelen. A polgári lakosság élelmezésének és lehető megélhetésének biztosítása tehát fontos kiegészítő része a hadviselésnek.

A közélettel szemben a készletekről való gondoskodás és az árak szabályozása, az élelmiszer-uzsora megakadályozása a cél szolgáltatásban álló eszközök. Biztosítottak-e tehát nálunk a kellő készletek és nem ment-e túl az élelmiszerek áralakulata a viszonyaink által megokolt mértéken? Az első az ország egész lakossága, sőt közös védelmünkénél és a szabad kereskedelmi forgalomnál fogva a monarchia minden lakosa, a másik az anyagi védelemre szorultak szempontjából bírálendő el. Mert az anyagi javakkal megáldottak szempontjából nem az a lényeges elsősorban, hogy mibe kerül, hanem hogy legyen megfelelő élelmezésük. Legfeljebb drágábban élnek. A lakosság szegényebb részére nézve azonban — és sajnos, ez a nagy többség — az is lényeges, hogy megbírja-e a magas árakat, ettől tévén függővé, hogy mivel táplálkozhatnak, hogy csekélyke jövedelme egyáltalán biztosíthatja-e megélhetését? Az elsőnél tehát a közélettel szemben van szó, ennek megoldásával igen fontos nemzeti feladat nyer teljesítést, a másikkal biztosításával nagy szociálpolitikai feladat nyer megoldást.

Miképpen állunk tehát a közélettel szemben biztosítása tekintetében? E kérdés szinte furcsának tetszhetnék Magyarország túlnyomó agrár volta mellett. Pedig — sajnos — nem az. »A monarchia éléskamrája«-ról senki sem tételezte fel, hogy az ne legyen kellőleg felszerelve és még oly nagy igénybevétel is ne állana ki bőségével. Sajnos, ez egyszer az »éléskamra« nem volt kellően felkészülve. Éppen ez egyszer, mikor arra legnagyobb szükség lett volna és lenne. Ennek két oka van. Egyik a természetben, másik az emberekben rejlik. Előbbi elkerülhetetlen és ellensúlyozhatatlan volt. Utóbbi azonban kellő időben és mértékben tett intézkedésekkel ellensúlyozható lett volna. A természet mostohasága az 1914. év nagyon rossz termésében jutott kifejezésre. Ennyire rossz búzatermése Magyarországnak évek hosszú sora óta nem volt. 1893-ig visszamenőleg csak egy még rosszabb búzatermésű évünk volt, az 1914. évitől eltekintve, hozzá csak még megközelítőleg hasonló sem. A legrosszabb év ez idő alatt — 1909 — is tetemesen meghaladta ennek eredményét. Az 1900—1905. évi 43,7 millió métermázsás és az 1906—1912. évi 44,3 millió átlaggal szemben a legmagasabb becslés szerint 31 millió métermázsás, tehát több mint 13 millióval kevesebb a gyenge évek hozzászámításával előálló átlaggal szemben is. A jó termésű évekkal szemben, — 50-52 millió termésűek — amilyen az utolsó három év is volt, kereken 20 millió métermázsával maradtunk hátra. Pedig komoly kereskedői körök a 31 milliót is 4—5 millióval felülbecsültnek állítják. A természet tehát a háború ellen foglalt állást. Annyival nagyobb baj és hiba volt, hogy nem történt gondoskodás egyrészt a termés kivételesen gyors betakarítása és kicsépelgetése, másrészt ennek megtörténte után késedelem nélkül a készletek kényszerfelvétele, majd a polgári rekvirálás és külföldi beszerzések iránt. Vagyis a természet mostohaságát nem javították meg kormányzati intézkedések. Németországban a kényszerfelvétel megtörtént, még a háború kitörésének első hónapjában, 1914 augusztusban. Nálunk kötelezőleg az egész országra egységesen, kellő szankciókkal el látva még máig sem. Itt van kezdő állomása az összes későbbi bajoknak, itt történt a legnagyobb, a menthetetlen alaphiba, amely végig megbosszulja magát. Nem csak a magyar birodalom, hanem a monarchia mindkét államának egész lakossága szempontjából. Mert elvégre a magunk élelmezésére ez a nagyon rossz búzatermés, a kereken 11,5 millió métermázsányi rozstermésünkkel egybevetve, amely a múlt évben ugyancsak gyengébb volt a más évekénél kereken 3 millió métermázsával, elegendő lett volna. Még ha a rendszeren 180 kg.-nak számítani szokás fejenkénti átlagfogyasztást magasabbnak vennők is, akkor is tekintélyes fölöslegünk maradna. Csakhogy a szabad kereskedelmi forgalom következtében — a közös védelemtől el is tekintve — minden ilyen számítás hamis. Kiviteli tilalmakat csak a vámkülföldre léptethetünk életbe, a

szerződéses vámterületen belül az árúk szabadon, korlátlanul vándorolhatnak. Amint nagy mennyiségek tényleg és természetesen át is vándoroltak Ausztriába. Ennélfogva az egész szerződéses vámterületet kell számításba venni, hozzávéve természetesen az osztrák termelést is. Ez búzában és rozszban együttesen 43,5 millió métermázsá volt, kereken ugyanannyi, mint az 1906—1912. évek ottani átlaga.

Szerintem ugyan az egész szövetséges területen, tehát Magyarországon, Ausztriában és Németországban kellett volna együttes és egységes eljárást az élelmezés és a hadviseléshez szükséges anyagok tekintetében létesíteni, ezt a közös hadviselési érdekek követelték volna. Amint a német, osztrák és magyar katonák együtt, vegyesen beosztva állanak a harcban és ez csak előnyére van a hadviselésnek, azonképen kellett volna a háború követelte gazdasági szervezetet is együttessé tenni. Természetesen csak arra a mértékre korlátozottan, amelyet a közös hadviselés követel. Mert közös érdek, hogy minden része a szövetségnek egyenlően bírja a háborút. Az entente-hatalmak még a hadviselés költségeit is közösen akarták előteremteni és meg is oldották ezt az anyagi kérdést, bár más formában, mint eleintén tervezték, de megoldották, csak hogy erősebben legyenek egymáshoz fűzve és teljes érdekközösségük kifejezésre jusson. Németország nem győzhet nélkülünk, mi nem nélküle. Exisztenciális érdekek kovácsolták össze ezt a szövetséget, kölcsönös érdek, hogy a másik fél ellenálló-képességében meg ne ingadjon. Az élelmezés tekintetében éppen úgy, mint a hadiszereket illetőleg. Ily viszony mellett nincs helye a kalmárkodásnak, itt a helyzet magaslatára kell emelkedni. Nem így történt. Erről azonban ma már kár beszélnünk, hacsak nem lesz ez a mulasztás útmutatás arra, hogy a jövő termést illetőleg helyrehozassék az elkövetett hiba. Ausztriát azonban számításba kell vennünk a közélélmezést illetőleg, a készletek kérdésénél. Együtt kell vennünk az egész monarchia termelését és így megejteni számításainkat. Akkor kiderül, hogy a monarchia 180 kg. átlagos fogyasztás mellett körülbelül 20 millió métermázsányi buza- és rozshiányban szenved.

Németországnak is hiánya volt, még most is van. Ezért legelső intézkedése a kiviteli tilalom elrendelése, a készletek kényszerfelvétele és a gabona-, állat- és takarmányvámok felfüggesztése volt. Még augusztus 4-én. Ugyanakkor gondoskodott az élelmiszerek maximális árának meghatározhatóságáról is és október 28 ával tényleg életbe is léptette azokat. Addig megnyitotta a vámok *azonnali* felfüggesztésével a gabonabehozatal csatornáit. Nagy mennyiségeket kötött le, többek között Rumániában, információim szerint hat millió métermázsát és legújabb rumániai értesülésem szerint még március első felében 42.000 vagon búza várta ott elszállítását Németországba, mind a rumániai kiviteli tilalom kiadása előtti időből lekötve.

A kiviteli tilalmat mi is kibocsátottuk, de csak 1914. évi október hó 2-án, a maximális árak iránt mi is intézkedtünk, de csak november hó 28-án rendelve el, hogy a helyi hatóságok állapítsák meg azokat, véglegesen azonban csak azután, hetek múltán, az ezernyi felszólalás után döntött azok fölött a kormány. Jellemző e részben a földművelésügyi minster kijelentése az Országos Magyar Gazdasági Egyesület közgyűlésén, hogy a maximális árak megállapítása azért történt ily későn, hogy az árak emelkedése folytán a készletek előkerüljenek. Ime, itt van a készletek kényszerfelvétele elmulasztásának egyik következménye. Pedig még nem is a súlyosabbik. A vámokat is felfüggesztettük, de ezt is csak október hó 9-én. Hogy ugyanakkor Rumánia, az egyetlen ország, ahonnan addig búzát nagy mennyiségekben behozhattunk volna, ha idejekorán tesszük meg eziránt az intézkedéseket, életbe lépteti a búzára a kiviteli tilalmat, az bizonyára csak a véletlen játéka. Szerencsétlen véletlen, amelynek az volt az ered-

ménye — mire az illetékes gazdakörök akkor azonnal reámutattak — hogy a vámfelfüggesztés teljesen hatástalan maradt. Tényleg egész Európában nálunk voltak akkor és vannak talán még ma is a legmagasabb gabona- és lisztárak. A mi maximális áraink búzánál ma is 8 koronával magasabbak, mint az átlagos németországi árak, ha t. i. nálunk betartanak legalább a maximális árakat. Az ez irányban folyamatban volt és lévő sok kihágási eset bizonyítja, hogy nem tartatnak be. A valóságban tehát a mi áraink sokkal magasabbak. Így fest a híres »éléskamra«. Ily körülmények között gondoskodni kellett a körülbelül 20 millió métermázsányi gabonahiány pótlásáról. Ugyanazokat az intézkedéseket, amelyeket Németország megtett lakossága élelmezésének a jövő aratásig való biztosítására, megtettük — persze jó későn — mi is. A szeszfőzés korlátozása, a gabona takarmányozási célokra való felhasználásának eltiltása, a búza és rozs kiörlési arányának kötelező megállapítása, a búza- és rozslisztnek árpa-, kukorica- és burgonyaliszttel való kötelező keverése — mellesleg megjegyezve, burgonyalisztünk nincs — és a keverés arányainak meghatározása, az árpa malátázásának korlátozása, a polgári rekvirálhatóság jogának — utóbbinak, sajnos, csak korlátolt mértékben nem államilag, hanem vállalatilag és nem az egész ország területére egyenlően és kötelezőleg való megadása, mind olyan intézkedések, amelyeknek célja biztosítani a monarchia lakossága számára a kenyérral való ellátást és a következő aratásig pótolni a búzában és rozsban való hiányt. Kivétel nélkül helyes és szükséges intézkedések, semmi kétség benne, hogy célt is érnek, csak kár, hogy nem kellő időben, nem kellő alakban és hatással és kellő terjedelemben alkalmaztattak. Kenyérrel való ellátásunkat mindazonáltal — ha nem is ehetünk szokásunkhoz híven, búza- vagy rozskenyeret — és ha fogyasztásunkban bizonyos lényeges megszorításokat kell is alkalmaznunk, mégis biztosítva látom, jóllehet kényszerfelvétel és általános rekvirálási kényszer nélkül biztos adatokkal e részben nem rendelkezhetünk és biztos intézkedéseket sem tehetünk. Azonban — sajnos — hogy a hatásos intézkedéseknek nem kellő időben és mértékben való megtétele, mindennekfölött az általános állami rekvirálás elmulasztása, a forgalom terén tanúsított súlyos mulasztások oly helyzetet teremtettek Budapest és a vidéki városoknak liszttel és kenyérral való ellátása tekintetében, amely egyenesen lehetetlen helyzetet és oly izgalmakat kellett a lakosság körében, amely könnyen elkerülhető lett volna, ha szemben az ország egész lakosságának, nagy, egyetemes érdekeivel nem követték vala egyoldalú gazdasági politika. Sajnos, ez történt és ez bosszulja meg most magát az összes városi lakosságon.

Az élelmezés biztosításának másik csoportja a húsellátásra vonatkozik. E részben már sokkal kevesebb korlátozó intézkedésre volt szükség, állatállományunk pillanatnyilag a legerősebb igénybevételt is megbírja, csak utólag fognak e részben súlyos bajok előállni és ezért a kormányzati intézkedések e részben inkább az állatállomány szükséges védelmére vonatkoztak, ami annyival szükségesebb volt, mert az eddig következetesen tagadott depekoráció most már nyilvánvaló. Sajnálattal kell azonban megállapítani e részben is a legmesszebbmenő, még mezőgazdaságunk szempontjából is egyenesen érthetetlen szükkeblőséget, amely elzárkózott az állatbehozatal — szarvasmarha és sertés — elől még akkor, mikor Budapesten már 3.— 3.50 K-ás marhahús és 4 K-ás sertéshús árak voltak és még március 15-ig sem függesztette fel ezek behozatali vámját. Ezt is majd akkor fogjuk megtenni, mikor már nem lesz mit behozni! *)

Nem vagyunk ugyan bővében az élelemnek, okos gazdálkodás mellett azonban nem is szenvedhetünk nagyobb szükségét. Csakhogy a legszükségesebb élelmicikkek árai olyanok, hogy a szegényebb lakosság, a munkás-

*) A március 18-iki hivatalos lap közölte a 130 kg.-nál súlyosabb sertések behozatali vámjának felfüggesztését.

osztály, a fix fizetésű alkalmazottak, általában a vagyonnélküli társadalom megélhetése már a legkomolyabb aggodalomra adhat okot. Elvégre kissé nehezen bár, lesz ugyan mit fogyasztani, csak meg tudja magának szerezni; de hogy meg tudja-e szerezni a soha nem képzelt magas árak mellett, ez nagy kérdés. A háború szociálpolitikájának itt nagy mankója mutatkozik, azaz helyesebben, e részben a háborúnak nem volt nálunk szociálpolitikája. E részben eddig csak a mulasztások súlyos visszahatása állapítható meg, féltő, hogy a lakosság gyengébb táplálkozásának súlyos következményeiben fog hatása évek múltán érvényesülni.

A közvetlenül a háború kitörése, tehát körülbelől háromnegyed év előtti budapesti áralakulást véve — a székesfőváros hivatalos árjegyzései alapján — és összehasonlítva azokat a március 12-iki árakkal — amint azt egy napilap igen érdekesen összeállította — a hús átlag több mint 70 százalékos emelkedést mutat; 2 K 80 f-es legolcsóbb — és természetesen csak a legszegényebb néposztály által fogyasztani szokott legselejtesebb — húsárak mellett a lakosság szegényebb részének a hústáplálkozásról egyáltalán le kell mondania. A jobb minőségű marhahús ára 1'60—2 K-ról 2'80—3'60 K-ig, a leveshúsé 1'60—2'40 K-ról 2'60—3'20 K-ig, a sertéshús 3'40—3'60 K-ig, a zsír ára — ha egyáltalán kapható — 1'56—1'68 K-ról 4'20—4'60 K-ig emelkedett; árak, amelyek még képzeletünk határait is meghaladják; árak, amelyek még a jobb módú lakosságra nézve is nagyon terhesek kezdenek lenni, a kevésbé jómódúakra és a szegény néposztályra nézve pedig a húsfogyasztást egyáltalán kizárják. Hát a többi élelmi cikk? A lefölezött tej ára — a szegény ember nem használ ú. n. teljes tejet — 18 f-ről 30 f-re emelkedett, a hadikenyer ára 56 f — azelőtt a fehér pékenyer ára volt 34 f — a lencse ára 56 f-ről 1'80 K-ra, a babé 28 f-ről 1 K-ra, a borsóé 32 f-ről 2 K-ra, az árpakásáé 28 f-ről 1'20 K-ra, sőt még a burgonyáé is 8 f-ről 18 f-re emelkedett. Ez volt az állapot március 12-én. Azóta ismét lényegesen emelkedtek az árak, sőt a sózott káposzta, amely azelőtt 16 f volt, ma már 48 f kg.-ként. Pedig ez is egyik fontos tápláléka a szegényebb osztálynak.

Igen elismerésre méltó tevékenységet fejtett ki e téren is a székesfőváros, midőn a fontosabb élelmiszerekből nagy készleteket halmozott fel, így pl. burgonyából a főváros lakosságának több heti szükségletét fedezheti, vett továbbá 10.000 db. sertést, stb. Sajnos, csak épen lisztkészlete nem volt, a neki kormányilag biztosított búza- és rozsmennyiségeket nem kapta meg. A székesfőváros 22 millió K-ra szerzett be élelmiszereket. A már ijesztő mérveket öltő drágaság egyenesen kétségbeejtő helyzetet teremt a társadalom azon széles rétegeire nézve, amelyek vagy különben is szegényesen megállapított fix javadalomból kénytelenek élni, vagy amelynek keresményét a háború még csökkentette is. Szinte elképzelhetetlen, hogy a legfontosabb élelmicikkek ily árai mellett ezeknek megélhetése milyen alakulatot fog ölteni! Pedig a legdurvábbján még nem is vagyunk túl, a nehezebb idők még ezután következnek, a késői tavasz ideje és a nyár eleje az új termésig.

Eddig nagyobb drágaság idején — amely a mostanival össze sem hasonlítható — a szegény nép legalább burgonyával táplálkozhatott. Most ezt is csak addig fogja valahogy bírni, míg a székesfőváros legújában megkezdett olcsóbb — 12 filléres — kiárúsítása tart. A burgonya kapcsán kell megemlékezni egy németországi bölcs intézkedésről, amely táplálkozási és gazdasági szempontból egyaránt fontos. A burgonya eltartására a német birodalmi kormány messzemenő intézkedéseket tett. Mi — sajnos — ezt sem tettük, pedig a mai viszonyok között ez szintén fontos lett volna, mert aránylag ugyanolyan a burgonya-veszteségünk, mint a németeké, 10—15% évenként. Ennyi ugyanis megromlik évenként a burgonya nagy nedvtartalma miatt. Ez nálunk meghaladja a 10 millió métermázsát, Német-

országban 35—40 millió métermázsát tesz. A németek a burgonyaszárításra rendezkedtek be, elrendelték, hogy egyúttal burgonyalisztról is gondoskodhassanak. Több mint 900 burgonyaszárító-telepet rendeztek be a háború kitörése óta nagy birodalmi áldozatokkal, módjukban is van e téren körülbelül 100 millió mm. burgonyát feldolgozni. Ez nálunk teljesen hiányzik, mindössze két ilyen telepünk van, azok is a háború előtti időből. Hogy Németországban a burgonya maximális árát is megállapították — még november hó 5-én — és hogy február hó végén kényszerösszeírást is rendeltek el a burgonyára nézve, azt csak mellékesen említem fel. Azt tapasztalván, hogy a sertéstartás túlságosan sok burgonyát fogyaszt és félő, hogy nem marad az emberi táplálkozásra, elrendelték a sertések kényszerlevágását, kötelezve a községeket füstölthús (Dauerfleisch) készletek berendezésére. Mily messzelátó kormányzati gondoskodás!

A közéletmezési politika második része a *jövő termés biztosítása*. A háború tartamát senki sem képes előre megmondani, de még a legnagyobb optimisták sem merik remélni, hogy a háború az aratási idő előtt bevégeződjék. De még ha az a szerencse érné is a világot, hogy a háború gyorsan fejeződne be, a békekötés bekövetkeztéig a milliós seregek továbbra is talpig fegyverben fognak állani. A jövő termés biztosításának kérdése tehát mindenképpen aktuális. Az őszi vetés rendben lebonyolított. A bevetett terület — hivatalos közlések szerint — nem kisebb, mint máskor. Rendkívüli intézkedésekre nem volt hozzá szükség. Tavaszra és nyárára azonban előreláthatólag lesz. A hadügyi és honvédelmi miniszterek ugyan igen bölcs intézkedéseket tettek a mezei munkákhoz szükséges munkaerő szabadságolása iránt, ezek az intézkedések kétségkívül nagy jelentőségűek is a mezőgazdaságra nézve, de azért aligha lesznek elegendők, mert annyi embert a hadsereg nem nélkülözhet, amennyi ide szükséges lesz. Ezért fokozott szükség lesz az itthonmaradt falusi népre, a gazdasági cselédség itthon maradt részére. Erre a munkaerőre teljes mértékben kell számíthatni. Nem magán-, hanem közérdekből, mert a mezei munka ellátása ma nemzeti érdek. Sajnos, vannak jelenségek, amelyek arra vallanak, hogy sok vidéken, különösen a női munkaerő nem érzi a munka kötelességét, hanem hajlandó beérni a hadbavonult családifő után neki járó állami ellátási segéllyel. Igaz, hogy a kormány legutóbb nyomatékosan figyelmeztette ezeket hogy e részben tévedésben vannak, mert a segélyre csak azoknak van igényük, akik arra utalják. Még sincs kizárva, hogy munkakényszer alkalmazásának szüksége be fog állani. Oly eszköz, amelynek alkalmazása sajnálatos, de ilyen rendkívüli körülmények között feltétlenül indokolt. Természetesen normális munkabérek mellett. És ha ezek a bérek biztosítják — amint tényleg vannak is — akkor a munka megtagadása ilyen viszonyok között közérdekebe, a legnagyobb nemzeti érdekebe ütköznék és súlyos visszaélést képezne. Már pedig a munka visszaélései ellen éppen úgy meg kell védeni a közt, mint a tőke meg nem engedhető túlkapásai ellen. Amint ez nem anti-kapitalisztikus, azonképpen az nem antiszociális. A nemzet egyetemes érdekeinek alá kell rendelni minden magánérdeket.

A törvényhozás gondoskodott is róla, hogy ez az eszköz szükség esetén igénybe vehető legyen. A rendkívüli hadiszolgáltatások kiegészítéséről rendelkező törvénycikk megadja erre a módot, midőn ötvenéves koráig mindenkit — férfit és nőt egyaránt — a munka kényszere alá állíthatónak mond. Nem megy túl a feltétlen szükségesség határain, ezt azonban biztosítja. Megvédi benne a nőt és anyát, amennyire az szükséges, e részben elég humánus. Biztosítja a munka rendes értékét, nem engedí kizsarolását, e részben eléggé szociális. Természetesen minden a végrehajtástól függ. Reméljük, hogy ez meg fog felelni a törvény intencióinak. Ezzel — ha a nap és eső nem fogja szerepét fölcserélni, amitől Magyarország gazdasági sorsa állandóan függővé van téve — biztosítva leendő a

jövő termés. Csak ne ismétlődjenek vele azután ugyanazok a hibák, amelyek e téren eddig elkövetettek.

A gazdasági élet és a nemzeti termelés folytonosságának biztosítása az a további feladat, amely háborúban az államhatalomra hárul. Az iparban és kereskedelemben fekvő milliárdoknak, a földbirtok után a nemzeti vagyon legtekintélyesebb részének megóvása és az általa foglalkoztattak ma már millió számba menő, nagy társadalmi osztály helyzetének tűrhetővé tétele az e részbeni feladat. Hatalmi szó erre nem elég, ide szerves, egymásba fűződő intézkedések szükségesek. Amint láttuk azokat Németországban, illetőleg a Németbirodalom egyes államaiban. E részben nálunk — sajnos — semmi sem történt. Azaz hogy mégis. A kereskedelmiügyi miniszter rendeletet adott ki az ipari érdekelttséghez, hogy gondoskodják az üzemek zavartalan fentartásáról, személyzetet és munkást el ne bocsásson, mennél több munkás foglalkoztathatása céljából 8 órás csapatbeosztást hozzon be és így tovább, mert ha az ipar az állam támogatását fogná igényelni, akkor az aszerint fog nyújtani, amint az illető vállalat ennek a felhívásnak eleget tett.

Ugyanekkor azonban a kormány beszüntetett minden állami munkát. Nemcsak új beruházásokat nem kezdettek meg, hanem még a folyamatban volt munkákat is többnyire félbehagyták, az államvasutak igazgatósága még a már kiadott rendelkezéseket is visszavonta. A kormány egyszerre elzárta annak a leggazdagabb csatornának zsilipjeit, amelyből a hazai ipar nagy medencéje állandóan táplálkozik. Mert a legnagyobb munkaadó nálunk az állam. De nem elég, hogy az állami beruházásokat szüntették be teljesen, még a törvényhatóságokat is eltiltották minden beruházástól. Történt pedig ez ugyanakkor, amikor Németországban éppen a háborúval indokolták a rendkívüli állami beruházások szükséges voltát; midőn Ausztriában is külön háborús beruházási program felállítását tartották szükségesnek. Amint hogy ez nagyon természetes, mert hisz válságos időkben van legnagyobb szüksége az iparnak állami munkákra; válságos időkben kell gondoskodni arról, hogy az a körforgás, amelyet az ipar a maga foglalkoztatásával képez, meg ne akadjon. Poroszország a poseni hadikárvallottak félmilliárd szükségletén felül egy milliárd márkát szavazott meg rendkívüli beruházásokra; Szászország egy félmilliárdot és így tovább, a német államok sorban. Ott elsőrendű hadi érdeknek ismertetett fel a lakosság részére munkaalkalmak teremtése és vele a munkanélküliség csökkentése. Aminthogy az is. Ott az iparban fekvő tőke ugyanoly elbirálás alá esik, mint a földbirtok, ott az ipart a nemzeti vagyon egyenjogú tényezőjének tekintik. Nálunk, mint említettem — a földművelésügyi miniszter kijelentése szerint — szándékosan engedték a gabonaárak nagy emelkedését. Egy osztrák gyakorlati szakember számítása szerint ez az áremelés a rosszabb termés dacára, több mint 1.200 millió koronával emelte a mezőgazdaság jövedelmeit, az előző év jó terméséhez képest. Lehet, hogy ez az összeg túlzott és az is figyelembe veendő, hogy egy része a közvetítő kereskedelemnek jutott, de nagy tévedés nem lehet vele, oly szédületesen magasra emelkedtek az árak. Az iparban fekvő milliárdok gyümölcsöztetésének kérdése azonban senkinek sem okozott főfájást. Szerencsére, dacára ennek nem rendült meg a magyar közgazdaság. Igaz, hogy az ipari termelés 30, de talán 40%-os visszaesést is mutat, mert egész iparágak teljesen pangnak, mások csak hogy tengődnek, és hogy a helyzet nem még rosszabb, annak magyarázata az, hogy viszont az ipar tekintélyes részét a hadsereg szükségletei egészen foglalkoztatják és oly vállalatok is áttértek a hadsereg szükségleteinek ellátására, amelyek eddig sohasem foglalkoztak ezzel. Így bizonyos átalakulás állott elő ipari termelésünk tekintetében, amely végeredményében lényegesen enyhíti az ipar általános helyzetét. Ebben a nagy küzdelemben a hazai ipar erősnek, szilárd alapokon nyugvónak bizonyult. Ez nagy megnyugvá-

sunkra szolgálhat és biztató a jövő kialakulása szempontjából. A durvábbján ennek talán túl vagyunk már, a hazai ipar, az a sokat hangoztatott üvegházi növény megállotta a maga helyét, a legkeményebb fagy sem árthatott neki valami túlságosan.

Idetartozó intézkedés volt a hadikölcsönpénztár és a hadihitelintézet felállítása. Előbbi különösen a nagyipar szükségleteire. Igen örvendetes, hogy valami túlságosan nem vette igénybe. Utóbbi sokkal inkább szociális jellegű, amelynél az állam is, a főváros is messzemenő áldozatkészséget tanúsított, amaz két-, ez egy millió korona erejéig garanciát vállalva esetleges veszteségekért. A nagyobb pénzintézetek ugyancsak tekintélyes kockázatot vállaltak benne.

Az ipar új elhelyezkedése a változott viszonyok közepette eredményezte a munkanélküliség csökkenését is. Eleintén félő volt a helyzet ebből a szempontból, de amily arányban az említett elhelyezkedés megtörtént, ugyanoly mértékben csökkent a munkanélküliség, úgy hogy a háború dacára ez nemcsak hogy nem nagyobb a rendesnél, hanem összeségében talán még kisebb is. Hozzájárultak a munkanélküliség nagymérvű csökkentéséhez az ország különböző részeiben folyamatba tett nagy katonai erődítési munkák is, amelyek nagy munkásanyagot kötöttek le. Így beállott az iparban egy munkáseltolódás, de teljesen magától, mintegy automatikusan, minden különös állami beavatkozás nélkül. Mindössze a hadügyi szállításokra vonatkozó megrendeléseknél köttetett ki, hogy az illető vállalatnak nem szabad sem munkásokat elbocsátani, sem azok bérét csökkenteni. Ezenkívül a székesfőváros központi segélyző bizottságának gazdasági osztálya foglalkozott behatóan a munkanélküliek segélyezésének nagyfontosságú kérdésével, javaslatot is tett erre nézve, de eddig javaslatának gyakorlati eredménye nem lett, a székesfőváros anyagi helyzete nem engedi meg, hogy ezt a terhet is magára vállalja.

Ugyancsak kísérletet tett a székesfőváros tanácsa arra is, hogy egyrészt a nagyszámú női munkaerő foglalkoztatására és egyes vállalkozók uzsorabéreinek ellensúlyozására közvetlen hadi megrendelésekhez jusson, amelyeket maga osztott volna szét, de amelyekért hajlandónak nyilatkozott a rendkívüli viszonyokra való tekintettel az anyagi felelősség elvállalására is. Hasonló ajánlatot tett a munka nélkül sinylődő kisipar érdekében is, amelynek körében szakcsoportok alakítására vállalkozott, de minden törekvése meddőnek bizonyult, a székesfőváros ajánlatai egyáltalán nem vétettek figyelembe, pedig ezekben igazi szociális érzék nyilatkozott meg.

Nagy és elismerésre méltó tevékenységet fejtettek ki a munkanélküliség csökkentése érdekében egyes társadalmi szervezetek, jótékony egyesületek, amelyek külön munkavállalatokat szerveztek szegény nők foglalkoztatására. Több ezerre rúg az ilyképen foglalkoztatott nők száma, százazrekre a kifizetett munkabérek — egyedül az Országos Magyar Házipari Szövetség több mint 100.000 K-t fizetett ki e címen — de közvetlen vállalkozáshoz egyik ily szervezet sem tudott jutni, meg kellett elégedniök alvállalkozói minőségükkel, ami azzal a nagy hátránnyal járt, hogy a szegény munkásnők rosszabb béreket kaptak. Ebben az akcióban ezek a társadalmi szervezetek nagy, igen nagy szociális erőt fejtettek ki, óhajtandó lenne, hogy ez állandó maradjon.

A munkanélküliség terére tartozó másik, ugyancsak igen elismerésre méltó akció az állás nélkül maradt magántisztviselők és kereskedelmi alkalmazottak érdekében szintén társadalmi úton tétetett folyamatba. Az ipar és kereskedelem maga gondoskodik ily alkalmazottairól és hátramaradt családjaikról. Ez egyikévé vált legszebb társadalmi akcióinknak a háborús intézkedések terén. Ez talán helyesebben a háború szociálpolitikájának első csoportjába tartoznék, de mint kizárólag alkalmazottakra és munkanélkülségre vonatkozót, mégis itt gondoltam felemlíthetni és ezzel

elérkeztem volna a háború szociálpolitikájának harmadik fejezetéhez, a szűkebb és mindennapi értelemben vett *szociálpolitikához*.

Amit Németországban a háború kitörésekor rögtön külön megszerveztek és ami az ottani gazdasági életnek a háború alatt igen nagy szolgálatakat tett, a munkaközvetítés, az nálunk a maga rendes medrében maradt. Most lett volna csak igazán helyén az a régi terv, hogy a munkaközvetítést kizárólag hatóságivá kell tenni. Ma is azt az elvet vallom, hogy ez a fontos eszköze a szociálpolitikának nem lehet hatalmi eszköz sem a munkaadók, sem a munkások kezében. A mi viszonyaink között, amely rendszeren a külföldön már elavult intézmények és berendezések késői másolásából áll, merészség volt új eszmékkal fellépni, de az idő majd megérleli azokat, a mint a munkaközvetítést illetőleg a háború máris igazolta azt az akkor felforgatónak mondott eszmét. Sok más új eszmével egyetemben a háború tanulságainak levonását ebben sem fogjuk elkerülhetni.

Igen lényeges rendelkezést tartalmaz a háború esetére szóló kivételes rendelkezésekről szóló törvény (1912: LXIII. t.-c.) az egyesülési és gyülekezési jog, a munkabeszüntetés és munkakizárás tekintetében. Amazokat illetőleg különböző korlátozásokat ír elő, ezeket teljesen eltiltja és természetesen megfelelő büntető szankciókról is gondoskodik. Feltétlenül helyes rendelkezések, sőt a háború teremtette helyzetben elkerülhetlenül szükségesek. Ugyanoly megokolt volt a háború kitörésével a vasárnapi munkaszünet felfüggesztése, ily nehéz időkben nem lehet helye a munka korlátozásának, ilyenkor nem állhat elég idő a munka rendelkezésére. Amit azonban Németország még a megszállott Belgiumban is életbe léptetett, a munkaidő és munkabérek szabályozását, a nők és a fiatalok alkalmazásának korlátozását, hogy mennél több munkáskéz jusson munkához és a munka értéke mesterségesen ne csökkentethessék, azt nálunk — két kivétellel — sajnosan nélkülözzük. Az egyik a hadügyminiszter azon rendelkezése, amelyről már tettem említést, t. i., hogy a hadsereg szállítók munkásokat el nem bocsáthatnak és bérüket nem csökkenthetik. A másik, ha kissé későn jött is, a honvédelmi miniszter február hó végén kiadott az a rendelete, hogy a honvédségi ruhaszállítók tartoznak az általa megállapított minimális béreket a ruhák varratásáért fizetni. Igaz, hogy akkor a munkáknak talán 90%-a is ki volt már adva, de azért mint a minimális bér megállapítására vonatkozó precedens mégis fontos és ha kisebb gyakorlati jelentősége is lesz esetleg csak, mégis helyes volt ezt elrendelni, mert ami a konfekciós hadseregszállítások ezen vonatkozásai-ban is történt — nem szólva a tisztán gazdasági vonatkozásokról, amelyek nem idevalók — annak külön fejezetet kellene szentelni. Még pedig igen bő és szomorú tartalmu fejezetet. A tőke egy részének ezen visszaélései a munkával szemben — sajnos — hálás anyagát fogják képezni normális időkben a tőke ellenségeinek a tőke elleni támadásokra. A háború erre különben is bő anyagot fog szolgáltatni. Pedig valami túlságos kapitalisztikus szellem, t. i. rokonszenv a tőke iránt amúgy sincs nálunk. Sajnos, hogy a tiszteletreméltó, a munkát megbecsülő és tisztességes bérekkel dolgozó vállalkozásnak is szenvednie kell majd alatta. De az ily támadásoknak már természete a generalizálás, célját csak úgy érheti el, ha a tőkét általánosságban támadja, nem törődve azzal, hogy támadása így általánosítva igazságtalan. Szinte matematikai pontossággal lehet megállapítani a háború utáni időre az erős antikapitalisztikus irányzat megindulását, holott épen a háborúnak egyik nagy tanulsága a tőkék koncentrációja lesz új gazdasági irányok érvényesülésére. A hadseregszállítók súlyos visszaélései ennek a tőkeellenes irányzatnak egyik felette szomorú fejezetét fogják képezni.

Amit Németországban a birodalmi kormány tett, hogy felszólította a lakosságot szükségletei ok nélküli korlátozásának mellőzésére, mert a túlzott takarékoság az ország termelésének folytonosságát veszélyeztetheti,

azt nálunk egy társadalmi szervezet végezte el, az országos hadsegélyző-bizottság illetékes osztálya. Az eredmény azonban ugyanaz. Amannak éppen olyan kevés lett volna a hatása, mint ennek volt, közönségünk nagyon megszorította normális szükségleteit, amin viszont — bármily sajnós legyen is — nem lehet csodálkozni, mert az élelmezés rettenetes drágasága felémészti — ha egyáltalán fedezi — azokat az összegeket, amelyeket egy rendes számadással élő háztartás normális viszonyok között ruházkodásra és hasonló rendes szükségleteire fordít.

A szorosabb értelemben vett szociálpolitikai intézkedések ezzel ki is volnának merítve. Sovány anyag az igaz, de teljesen megfelelő szociálpolitikánknak általában. Olyan intézkedésekre, mint pl. Oroszország tett a pálinka-árusításnak a háború tartamára való korlátozásával, aminek folytán az orosz kincstárnak a háború első félévében 400—500 rubelnyi, tehát több mint 1 milliárd koronányi bevételecsökkenése volt, mi nem mutathatunk reá. Ilyen anyag azonban nem is állana nálunk rendelkezésre, azt szintén nem szabad elhallgatni, valamint azt sem, hogy az oroszországi intézkedés viszont nem szociálpolitikai tendenciával történt. Ők teljesen ártatlanok abban, ha ennek az intézkedésnek véletlenül ilyen hatása is van.

A szociálpolitika olyan, mint az a gazdasági politika, amelynek hatása nem azonnal érvényesül, hanem csak utólag. Egyáltalán igen nagy baj, ha a gazdasági politikában is csak a közvetlen eredményeket tartjuk döntőnek és nem tulajdonítunk kellő fontosságot a közvetett és utólag beálló, de azután állandó hatású gazdasági következményeknek. Pedig az igazi koncepció ez utóbbiakban nyilvánul meg. Persze, ezek nem alkalmasak pillanatnyi eredmények felmutatására, holott a mindent megbénító politika ezek után szokta megítélni a vezető államférfiakat. Olyan ez, mint a magvetés, amelynél gyakran nem az szedi a gyümölcsöt, aki a magvat elültette, pedig az érdem az utóbbit illeti. Nélküle nem élvezhetné előbbi a gyümölcszedés örömét és — hasznát. Ugyanígy vagyunk a szociálpolitikával. Ennek sem pillanatnyi eredményét kell nézni, mert az igazi szociálpolitikának alapvető munkát kell végeznie, de egyúttal előrelátót is. Sajnos, az előrelátás nálunk ritka jelenség.

Külön kell még megemlékezni a teljesség kedvéért azokról a kormányzati intézkedésekről, amelyeket szociálpolitikai vonatkozásaiban a moratórium-rendeletek tartalmaznak. Maga a moratórium helyes vagy helytelen volta fölött megoszlanak a vélemények. Hatása gazdasági életünkre csak lejárt után fog tulajdonképpen érvényesülni. Most csak korlátozó hatása jut kifejezésre. Éppen ebben a részében szociálpolitikai irányú: megvédése a háborúba vonultaknak magánjogi ügyeikben. Az az intézkedés, hogy ily egyének részére jogfentartás biztosított, vagyis a háború folytán őket magánjogi sérelem nem érheti; valamint bizonyos vonatkozásokban a végrehajtások felfüggesztésére vonatkozó intézkedések kétségkívül oly természetűek, amelyek a legszélesebb néprétegek érdekében hoztak és ha nem is lehet kétséges, hogy ez gazdasági szempontból nem tekinthető előnyösnek, azt viszont el kell ismerni, hogy ezek az intézkedések szociális jelentőségűek.

Ezekben foglaltam volna össze a háború szociálpolitikáját Magyarországon. De csak azt a részét, amely vagy a háború tartamára szól, vagy ha kihatással bír is a háború utáni időre, mégis korlátolt tartamú lesz. A társadalom nagy összeolvadása, a nagy áldozatkészség a támogatásra szorultak érdekében, ennek legfelemelőbb részei. Különösen felemelő, egyenesen megható a magyar nők szerepe a háború szociálpolitikájában. Önmegtagadás és áldozatkészség oly mértékben nyilvánult meg náluk, amely becsületére válnék a legnagyobb nemzetek nőinek is. A magyar nők jogot formálhatnak reá, hogy nemzetük büszke legyen reájuk; a nemzet osztatlan hálája jár ki nekik.

Szándékosan hagytam utoljára a háború által felidézett nagy *állampolitikai kérdéseket*. Ezek a háború nagy tanulságai gyanánt fognak a háború után fellépni és nagy jelentőséggel fognak belső politikánk tekintetében birni. Természetesen itt is csak a szociálpolitikai természetűeket értem, nem pedig egyuttal azon nagy pénzügyi és gazdasági kérdéseket, amelyeket a háború felvetett és amelyekben a háború tanulságait le kell majd vonnunk. Ezek nem tartoznak ide, mellőzöm is azokat. Ami azonban szorosan ide tartozik, a munkásosztály magatartása a háborúban és a háborúval szemben. Ez a háború szociálpolitikájának leghatalmasabb, legfelemelőbb része. A háborús intézkedések hatása rövidebb, hosszabb idő múlva természetesen megszűnik, csak emlékük marad fenn és ebben a társadalom kötelességtudásának és nagylelkűségének hatalmas megnyilatkozása fogja a legszebb helyet elfoglalni. A munkásosztály magatartása a háborúban azonban a jövőt fogja uralni, a messze jövőre is kihatással fog birni. Ezért oly nagy horderejű.

A szervezett munkásság nemzetközi szervezete, vagy helyesebben kozmopolita felfogása, a polgári társadalom szellemében való hazafiságnak megtagadása jogos kritika tárgyát képezte a múltban. Nálunk éppen úgy, mint másutt, mert hisz ebben az összes szervezett munkásság azonos elvi alapon állott. A szociáldemokratizmus és hazafiság egymást kizáró, ellentétes fogalmaknak látszottak. A nemzeti érzés nem tudott érvényesülni a szociálistizmusban. Legyűrte a nemzetköziség. A hatalomnak a jövő háborúja szempontjából egyik legsúlyosabb aggálya a szervezett munkásság ezen nemzetköziségében rejlett. Ezért is vették fel vele szemben mindenütt a harcot. Gazdasági elvei és az állami rend érdekei között, úgy amint ez utóbbit a polgári társadalom megszokta és másképen talán képzelni sem tudja, szintén áthidalhatatlan eltérések vannak. De ezek még sem oly veszélyesek, mert más az elvek hirdetése és más azok gyakorlati alkalmazása. Ma már nem egy európai állam kormányában ülnek szociáldemokraták és az eddigi állami rend sehol sem szenvedett. Legfeljebb kissé több rokonszenv nyilatkozik meg ott a dolgozó társadalom és érdekei iránt. Ez pedig legalább is nem mondható bajnak. A hatalomban való részesedés a felelősség fokozott mértékével jár. Itt csak oly elvet lehet fentartani, amely az adott helyzetben gyakorlatilag is megvalósítható. Minden más elvet lehet vallani, de érvényesíteni nem. Ez nem helyes ugyan, sőt nem is valami morális, de azért előfordul és érthető. Ezt a megkülönböztetést látjuk mindenütt, ahol szociáldemokraták kormányon ülnek. Ezek az ellentétek tehát csak az elvekben áthidalhatatlanok, de a valóságban nem. Ellenben a hazai rög megtagadása a kozmopolita elvek érdekében tényleg áthidalhatatlan, ebben megalkuvásnak helye nem lehet. A háború legbecsesebb tapasztalata, hogy ez az ellentét most megszűnt létezni. A hazához való ragaszkodás, a nemzeti érzés erősebbnek bizonyult szervezett munkásságunknál minden nemzetköziségnél és akik a magyar munkásságnál az ellenkezőre számítottak, nagy csalódáson mehettek keresztül. A munkásság éppen olyan hazafiasnak bizonyult ebben a háborúban, mint a polgári társadalom és éppen úgy kivette abból a maga részét, mint amaz. A nemzetköziségben nevelt magyar munkásság teljesen nemzetinek bizonyult. Ez a háború nagy nemzeti eredménye.

Mi következik már most ebből a háború után? Következik az, hogy le kell omlaniok azoknak a politikai válaszfalaknak, amelyek eddig a polgári társadalom és a munkásság között állottak: a magyar munkásság a lövészárkokban megszerezte magának az országban a teljes polgárjogot.

Következik az, hogy fokozott mértékben kell módját keresnünk nekünk, a polgári társadalomnak, miszerint politikai érvényesülésre alkalmas és tért nyerjen a szervezett munkásság. Nemcsak azt kell biztosítanunk részére, hogy a háború politikai jogfosztással senkire se járhasson, ha az

új választói törvény egyik-másik követelményének meg nem felelhetett éppen a háború miatt, mert hisz az lenne a legdurvább hálátlanság, hogy annak, aki életét és vérét teszi kockára a hazáért, jutalma politikai jogaiban való csökkenése legyen, hanem a választói törvénynek revíziója alkalmával tekintettel kell lennünk a munkások további jogos érdekeire is.

A demokrácia, amely a háborúban oly gyönyörűen érvényesült, a háború után — sajnos — a régi rendnek fog ismét helyet adni. A háború tanulságait ebben az irányban senki sem fogja levonni. Ezzel legyünk tisztában. Az ellenkező felfogás önámítás lenne. Mert Magyarországon igazi demokrácia — sajnos — nem lehetséges. Legalább ma még nem és még sokáig nem. Tehát a régi rend kétségkívül ismét vissza fog térni. Talán kevesebb erővel, de több tárgyilagossággal. Mert sok anyagától meg fogja fosztani a háború. A régi renddel azonban a régi harcok is be fognak ismét állani. Csakhogy ezeket nem fogjuk többé a régi vonatkozásokban folytatni. Ez pedig már egymaga is nagy eredmény. Gazdasági téren fogunk egymással harcolni, politikai elveink lesznek egymástól eltérők, ezek érdekében fogunk egymással szemben síkra szállani. Bármily élesek legyenek is esetleg ezek a küzdelmek, a hazafiság kérdése nem fog többé ezekben a harcokban szerepelni. És ez igen nagy vívmány lesz.

Ezt a vívmányt a magyar munkásság a háborúban vérével szerezte meg.

SZEMLE.

MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.

A Nemzetközi Munkásbiztosítás Magyarországi Egyesülete folyó 20-án délután 5 órakor Sztéryny József v. b. t. t. elnöklésével ülést tartott. Az ülésen résztvett a kereskedelemügyi minisztérium részéről dr. Vargha Gyula államtitkár is. Az elnöki megnyitó után *Kis Adolf*, a Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztár igazgatója előadást tartott a háborúnak a munkásbiztosításra való vonatkozásairól. Ismertette nálunk, Németországban, Ausztriában és Svájcban a háborúval kapcsolatban a munkásbiztosítás terén megalkotott törvényeket, kormányrendeleteket és társadalmi tevékenységet. Rámutatott a munkásbiztosítás nagy befolyására az államok harckészsége terén és a munkásbiztosításnak a háború után megoldandó nagy feladataira. Ezt követőleg nagy érdeklődést keltett dr. *Sasvári József*, a Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztár titkárának előadása a háborúval kapcsolatban felmerült munkásbiztosítási jogkérdésekről. Az elnök záróbeszédében indítványozta, hogy az egyesület átiratot intézzen a német és osztrák társegyesületekhez, hogy a nemzetközi egyesülés további működése iránt akció indíttassék a szövetséges és esetleg a semleges államok közreműködésével, minthogy a Párisban székelő központ irányítása természetesen megszűnt. Ugyancsak javasolta, hogy a háborúval kapcsolatos munkásbiztosítási kérdésekre vonatkozó anyag a külföldi társegyesületek útján teljes mérvben összegyűjtessék.

Az ülésről részletes jelentést legközelebb közlünk.

Munkáskórház építése. Budapest székesfőváros törvényhatósága még 1912-ik évben az 1907. évi XXVIII. t.-c. alapján a létesítendő munkáskórház céljára a főváros X. kerületében átengedett 13.050 négyszögöl kiterjedésű területet. Az átengedés alkalmával a főváros kikötötte, hogy a kincstár köteles az építkezést legkésőbb 1914. évi augusztus hó 1-én megkezdeni és legkésőbb 1917. évi augusztus hó 1-ig befejezni. A kereskedelemügyi miniszter leiratában később azt kérte, hogy az építkezés megkezdésének határideje ne 1914. évi augusztus hó 1-ében, hanem 1915. év augusztus hó 1-ében állapíttassék meg és az építés befejezésének határideje is ennek megfelelően módosíttassék. A közgyűlés a kereskedelmi kormány kérését teljesítette ugyan, egyidejűleg azonban oly felterjesztést intézett a miniszterhez, hogy a tervezett munkáskórházat megépíttetni szives-

kedjék. A királyi kincstári jogügyi igazgatóság, ahova a szerződéstervezet áttétetett, azt azzal küldte vissza, hogy a szerződéstervezetből hagyassanak ki azok a pontok, amelyekben a munkáskórház felépítésére vonatkozó kikötések foglaltatnak, minthogy a kincstár most nincs abban a helyzetben, hogy beruházásokat eszközölhessen. A főváros tanácsa a kormány kikötését nem tartja elfogadhatónak, minthogy nem tartja megengedhetőnek azt, hogy a telek bizonytalan időre lekötessék, másrészt nem lehet valamely kötelezettség teljesítését kizárólag a kötelezett korlátlan belátására bízni. Ezért a tanács javaslata az, hogy a közgyűlés ragaszkodjék a munkáskórház felépítési idejének megállapításához, amennyiben pedig a kereskedelmi kormány a kikötés fentartásával a szerződést nem írná alá, felterjesztés intézendő a kormányhoz az iránt, hogy e terület átengedését újból oly időben kérje, amikor a kórház megépítése reá nézve lehetővé válik.

Kórházi ápolás. A közigazgatási bíróság 6.307/914. sz. ítélete szerint csakis terhesség miatt történő kórházi ápolás költségei a pénztárt nem terhelik.

Külföldön tartózkodó családtagok segélyezése. A m. kir. Allami Munkásbiztosítási Hivatal bírói tanácsának 32. sz. elvi határozata szerint, ha egy magyar honos pénztári tagnak az 1907: XIX. t.-c. 50. §. 5. pontjában felsorolt segélyekre igényjogosult családtagja betegségének bekövetkezte idejében a magyar szent korona országain kívül tartózkodik, neki az idézett törvényszakasz értelmében kijáró segélyezést nem az Országos Pénztár köteles kiszolgáltatni.

Külföldiek balesetjáraadékaik továbbfizetése háború alatt. Egy Berufsgenossenschaft megtagadta a balesetjáraadék továbbfizetését a háború alatt a következő indokolással: »Ön orosz alattvaló, tehát olyan állam kötelékébe tartozik, amelylyel a német birodalom háborús állapotban van. A német munkásbiztosítás jótéteményei ellenséges állam alattvalóinak nem szólnak. Ennélfogva megtagadunk Öntől bármilyen támogatást.« A lipcsei felső biztosítási hivatal elrendelte a járadék kifizetését azon indokolással, hogy az eddigi törvényes rendelkezések, a megtorlási jog folytán ugyan nem teljesíthető fizetés az ellenséges külföldre, de ezen rendelkezés nem vonatkozik olyan fizetésekre, amely olyan külföldinek teljesítendő, ki a hatósági engedéllyel belföldön maradt. Ilyen törvénymagyarázat bővebb viszonyokra alkalmazva azt jelentené, hogy ilyen külföldi ellenséges állambeliek (akik nem hadifoglyok) dolgozhatnak ugyan Németországban, kereskedelmet, ipart űzhetnek, stb., de nincs joguk munkájuk ellenszolgáltatását követelni.

Elkobozott orvos- és gyógyszerek kiadása. A Berlin és elővárosai betegpénztárainak központi bizottsága egy, a porosz belügyminisztériumhoz intézett beadványában kérte, hogy a betegpénztárak tagjainak kezelésére szükséges gummicikkek, benzin és glycerin, amelyek a hadügyminisztérium által zár alá vétettek, kiadassanak.

E beadványra a belügyminisztérium 1915. évi február hó 20-án a következő végzésben válaszolt:

»F. évi január hó 14-iki beadványára tiszteletteljesen értesítem, hogy a katonai hatóság gondoskodott arról, hogy a betegsegélyező pénztárak tagjai részére — mint minden gyógykezelésre szorult részére általában — a szükséges gyógyszerek és gyógyászati segédeszközök, úgy mint ezelőtt, a gyógyszertárak és egyéb beszerzési helyeken, most is rendelkezésre álljanak. A zár alá vételt kisebb mennyiségek nem érintik; a továbbra nélkülözhetetlennek mutatózkodó mennyiségek a hadügyminisztérium hadinyersanyag-osztályának engedélyezése alapján szabaddá nyilváníthatnak. Egyébként minden gummiárúgyárosnak a kérése folytán bizonyos mennyiségű nyersgummi sürgős magáncélokra rendelkezésre bocsátatott és így a betegsegélyező pénztárak rendelései is tekintetbe vétetnek. Külön határozmányok kiadására e tekintetben tehát nincs szükség.«

A bányatársládákra vonatkozó szükségtörvény javaslata a porosz képviselőház előtt. A javaslat célja, a bányatársládák tagjainak jogait a háború által felidézett rendkívüli viszonyok között épp úgy megvédeni, mint ahogy a birodalmi törvényhozás a Reichsversicherungsordnung alapján biztosítottak jogait megvédte az augusztus 4-iki szükség-törvényekben.

A javaslat kimondja, hogy a belföldön való tartózkodással egyenlőnek tekintendő a hadiszolgálat miatt való külföldön tartózkodás. A hadiszolgálat ideje a várakozási időt megszakítja, de az előbb eltelt várakozási idő a hadi szolgálat

után folytatólagosnak számít. A hadi szolgálatot teljesítők hazatértük után 6 héten belül jogosultak abba a bányatársládába, vagy más külön betegsegélyző pénztárba, amelynek tagjai voltak, újra belépni.

Ha a gyermek törvényessége vitás, a gyermekágyas segély jár-e? Törvénytelen, nem biztosított gyermekágyas nőknek nincs igényük a birodalmi segélyre gyermekágyasságuk idejében, akkor sem, ha gyermek atyja hadi szolgálatot teljesít, mert ezen segély csak a törvényes hitvesnek jár. Ha egy hitves, akinek férje hadi szolgálatot teljesít, akinek férje azonban a gyermek törvényességét tagadta, gyermekágyas lesz, akkor ilyen esetben a segély megtagadandó. A szövetségi tanács rendeletéből annak 1. §. szövegezéséből ez már kitetszik: »Gyermekágyas nők a jelen háború tartama alatt a birodalom költségén heti segélyt kapnak, ha »férjeik« hadiszolgálatot, stb. teljesítenek.« Kétségenkívül ezen szavakkal e törvényhozó nemcsak a férjet mint olyant gondolta, hanem mint a született gyermek atyját. Miután a törvénytelen gyermekeknek és gyermekágyas nőknek heti segélyre nincs igényük, ezen határozat ugyanilyen értelemben alkalmazandó, ha a férj a házasságban született gyermek törvényességét vitatja. Természetesen kivárandó a jogvita befejezése, mert B. G. B. 1596. §. szerint másként nem vitatható a gyermek törvényessége.

Tuberkulotikusok gondozása a németországi rokkantbiztosító intézetekben. A háború kitörése után a rokkantbiztosító intézetek a tuberkulotikusok gyógykezelését és gondozását nem bírták az előbbi keretek között folytatni. Az intézetek orvosainak, ápolóinak egy részét besorozták hadi szolgálatra, a gyógyintézeteket is a sebesültek részére kellett fentartani, úgy, hogy súlyos betegeket is kénytelenek voltak az intézetekből elbocsátani. A birodalmi biztosítási hivatal azonban már augusztus 20-án felhívta a biztosító intézeteket, hogy a háború tartama alatt se szüneteltesék a tuberkulózis elleni küzdelmet. Az intézetek igyekeztek is ennek a felhívásnak eleget tenni, habár egyes helyeken rendkívüli nehézségeket okozott a betegek elhelyezése. Különösen az ellenség által veszélyeztetett határvidékeken volt az intézeteknek súlyos feladatuk. A keletporoszországi biztosító intézet működését a többi intézetek segítsége útján lehetett fentartani. Elzász-Lotharingiában a tüdőbeteg-gyógyintézeteket részint az ellenség szállta meg, részint katonai kórházaknak foglalták le. A tannenbergi gyógyintézet vezető orvosát hadifogságba vitték. A betegek elhelyezésére magángyógyintézetek és klinikák voltak az intézet segítségére. A metzi, mühlhauseni és strassburgi tüdőbeteg-gondozók pedig már folytatják működésüket.

A birodalom többi részében a tuberkulózis-gondozók és gyógyintézetek folytatják működésüket. Ahol zárt intézetek nem állnak rendelkezésre, ott erdei üdülőhelyeken gyógyítják a betegeket.

SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY.

A himlőről és az oltásról.

A háború fertőző betegségei közül újabban néhány eset kapcsán közérdeklődést keltett a himlőjárvány, amely eddig a századok folyamán mint a háborúk állandó kísérője szerepelt. Ez irányban jó útmutató előadást tartott dr. Schiff egyetemi m. tanár, a wieni általános munkásbetegsegélyző pénztár főorvosa. Előadásából a következő érdekes és tanulságos adatokat közöljük: A himlő a legsúlyosabb és legfertőzőbb ragályos betegség. Évszázadokon át pusztított a himlő Európa államaiban és rettenetes áldozatokat követelt. Legjobban elterjedt a betegség Európában a 18. században; évente meghalt himlőben Franciaországban 30.000, Poroszországban csaknem 27.000 és egész Európában 400.000 ember. A legutolsó nagy járványok egyikét az 1870/71. német-francia háború hozta magával.

A himlő nemcsak legveszedelmesebb, hanem a legkínosabb megbetegedések egyike. A betegség hirtelen erős rázóhideggel, heves lázzal és keresztcsontfájdalmakkal kezdődik. Három nap múlva bőrkiütés jelentkezik, amely piros csomócskákból, később hólyagocskákból és genyes pustulákból áll, amelyek félköralakú, erősen telt, piros udvarral körülvett sárga kiemelkedések alakjában a test egész felületén el vannak szórva. Kínzó állapot fejlődik ki: a fej alaktalan tömeggé dagad, a szemhéjak dagadása lehetetlenné teszi a szem kinyitását, a fájdalmas és dagadt kezek nem mozgathatók, a nyelv is megdagad, az orr nyálkahártyájának duzzanata lehetetlenné teszi az orron át való lélekzést, a nyelés nehéz és fájdalmas, a beszéd hangtalanává válik. Ezen kínos állapot körülbelül 2 hétig tart,

ha a halál a beteg szenvedéseinek előbb végét nem vet. Ha kedvező fordulat áll be, úgy lassanként a láz és a súlyos tünetek csökkennek és teljesen visszafejlődnek, de igen gyakran a szervezet súlyos károsodásai, különösen a hallás és látás zavarai maradnak vissza. A szerzett vakság sok esetét előbbi időkben himlőmegbetegedésre lehetett visszavezetni.

A himlő *igen könnyen átvihető*. Igen fertőző a himlőpustulák tartalma, a leváló pörk, a beteg orrválladáka, de azonkívül a szoba minden tárgya, sőt a betegszoba levegője is, amelybe a fertőző anyag legparányibb részei nagy mennyiségben jutottak.

A himlő nagy fertőzőképessége és korábbi időkben való nagy elterjedésénél fogva ezt a járványt nem lehetett volna elhatárolni, ha nem jön közbe egy oly esemény, amely nemcsak a himlőmegbetegedések és járványok elleni küzdelmek történetében képez határkövet, de amely az orvostudományok történetének egyik legnagyobb eseménye. Ez a *védőoltások alkalmazása Jenner Edward által*.

Jenner a következő gondolatból indult ki: a tehenek tőgyén gyakran egy himlőszerű megbetegedés lép fel, az úgynevezett tehénhimlő, amely himlőszerű hólyagcsák képződésével jár. Ezen bajt könnyen átviszik kezükre azok, kik e teheneket fejik és ezeknél az ujjakon és kezeken szintén himlőszerű hólyagcsák lépnek fel, *anélkül, hogy általános megbetegedés állana be*. Azonkívül kiderült ama rendkívül fontos tény, hogy azok a fejek, kik tehénhimlőben megbetegedtek, himlőjárvány alkalmával a *himlőtől mentesek* maradtak. Erre a tényre alapította Jenner a védőoltás genialis eszméjét. Ennek lényege, hogy a tehénhimlőhólyag csíramentes tartalmát, az úgynevezett tehénhimlőnyirkot, az ember karjára átviszi, hogy ezáltal az illetőt a súlyos emberi himlőtől megóvják.

Ez a himlőoltás úgy történik, hogy egy csíramentes tüvel kis karcolásokat ejtünk az ember gondosan megtisztított bőrére és ebbe bevisszük a tehénhimlőnyirkot. Ha a beoltott fogékony volt a himlő iránt, úgy az oltás helyén egy hét alatt egy kis pustula képződik, amely néhány nap múlva beszárad és leesik, anélkül, hogy bármi zavart okozna. A beoltott egyén most évek sorára védve van az igazi himlő ellen. Hogyha az illetők nem fogékonyak a himlő iránt, úgy pustula nem képződik.

A védőoltás bevezetése mindenütt, ahol erélyesen keresztülvitték, egyszerre nagyszerű eredményeket szolgáltatott. Az 1870/71. német-francia háborúban himlőben meghalt 23.400 francia, a németeknél azonban, kiknél 1834 óta a bevonultaknál a védőoltást kényszerűen alkalmazták, csak 278 ember. Ezzel ellentétben a himlőmegbetegedések és halálesetek száma a be nem oltott porosz polgári lakosságnál rendkívül nagy volt. De már közvetlenül utána 1875-ben a himlőhalálesetek száma rohamosan csökkent a német polgári lakosságnál is. Ezen csökkenést az okozta, hogy 1874-ben a védőoltás kötelező bevezetésével a polgári lakosság számára is elrendeltetett a kényszeroltás. Azóta a himlő Poroszországban megszűnt.

Hogy a védőoltás keresztülvitele mily hatással van a himlőmegbetegedések elterjedésére, mutatják a következő számok: 1893-tól 1897-ig egy millió lakos közül meghalt himlőben Németországban 1, Ausztriában 90 és Oroszországban 463 ember. Ezek a számok további magyarázatot nem igényelnek.

A jelzett számoknak megfelelnek a többi államok ez irányú viszonyai és biztosan remélhető, hogy a kötelező himlőoltás a jelen háborúban is megfosztotta a himlőjárványt előbbi borzalmasságától.

A járványos betegségek elleni védekezés tárgyában az Országos Pénztár 4.368/915. sz. a. köriratot intézett ahelyi szervekhez. A körirat utal a koleraellenes védekezésről szóló köriratra, s az abban foglaltakat kiegészíti a kiütéses tifusz és himlő elleni védekezés módjának ismertetésével. Az Országos Pénztár a helyi szervek figyelmét fölhívja a körirat tartalmának megszívlelésére és kéri a helyi szerveket, hogy a járványok ellen való küzdelemben a hivatalos kötelességen és a pénztár hivatalos eszközein kívül is minden erejükkel tegyenek meg mindent.

Hadi és népegészségügyi kiállítás. Jelentettük már, hogy Berlinben hadegészségügyi kiállítást létesítettek, amelynek célja az volt, hogy a közönségnek bemutassák a hadsereg egészségügyi szolgálatát s ezáltal a hozzátartozókat megnyugtassák aziránt, hogy megsebesült vagy megbetegedett katonák

gondos kezelésben és ellátásban részesülnek. Berlinből a kiállítást Drezdába vitték át, onnan valószínűleg Németország többi nagy városaiban mutatják be. Hasonló kiállítást terveznek Budapesten is, amelyre a német kiállítás anyagát is megszerezték. A kiállítás a parlament épületében lesz s azt hiszik, hogy már április 1-én megnyithatják. Az országos hadsegélyző-bizottság égisze alatt rendezendő hadegészségügyi kiállítás felölelné mindazt, ami a hadsereg, a haditengerészet és a honvédség körében az egészségügy szolgálatában történik. A társadalom ma rendkívül érdeklődik a rokkantkérdés iránt. A kiállítás megmutathatja azokat a módokat, amelyek szerint a hadi szolgálatban rokkanttá vált katonákat visszaadjuk a munkának és a társadalomnak.

A kiállítás érdekében az előkészítő bizottság értekezletén az a nézet alakult ki, hogy a kiállítás céljaira Ausztriából is minél több anyagot kell beszerezni, mert akkor lesz ez igazán a szövetségesek kiállítása. Megállapították azt is, hogy cégek, mint kiállítók nem szerepelhetnek, csak a közhasznú intézmények vesznek részt a kiállításon; egyes műszerek bemutatására azonban a bizottság felszólíthat cégeket.

Tervbe vették, hogy e kiállítás keretében bemutatják a Társadalmi Múzeum európai hírű népegészségügyi kiállítását is.

Húsmentes nap a hadikórházakban. Mint a »Gyógyászat« írja, a berlini Orvosegyesület egyik utóbbi ülésén Ewald azt ajánlotta, hogy a hadikórházakban, klinikákon a hét egyik napján teljesen húsmentes étkezést instituáljanak. Nálunk az Augusztá-kórházban az már így is van és bár eleinte különösen az alsóbb ápolószemélyzet zúgolódott, csakhamar belátták ezen intézkedés célszerűségét és belenyugodtak. Nemcsak gazdasági tekintetek szólnak a húsnak ily megtakarítása mellett, hanem egészségi szempontból is jó, ha folytonos húsevést időnként így megszakítjuk. Erről talán nekünk is lehetne gondolkodni. De nem csupán gondolkodni, hanem cselekedni is.

Harc a nemi betegségek ellen a háborúban. A »Deutsche Gesellschaft zur Bekämpfung der Geschlechtskrankheiten«, tekintettel a nagy veszélyekre, amelyek tapasztalat szerint háborús időkben a polgári lakosságot és az egész nemzetet a nemi betegségek nagymérvű elszaporodása által fenyegetik, a teljes választmány támogatásával sok ezer füzetet osztott ki a katonák számára és a katonai kórházak részére. Azonkívül a következő szövegű figyelmeztetést dolgozta ki a katonák számára: »Katonák! Minden katonának szent kötelessége, hogy hazája részére egészségét fentartsa, kétszeresen és háromszorosan kötelessége ez a háborús időkben, midőn teljesítőképességeivel szemben a legnagyobb igények támasztanak. A katonák egészségét és munkaképességét semmi sem veszélyeztetheti annyira, mint a nemi betegségek: syphilis és kankó. E betegségek nemcsak nagy fájdalmakat okoznak, hanem gyöngítik, menetes és harcképtelenné teszik, a súlyos egészségrongálást nem is említve, azokat a veszélyeket, amelyek ezen betegségek nyomában járnak és az egész későbbi életre kihatnak. Ilyen betegségek könnyelmű leányok és asszonyok által terjednek, akik erkölcs-telen életmódjuk folytán majdnem mind betegek és az ő betegségeiket azon férfiakra, akik velük érintkeznek, átplántálják. A katonának tehát kötelessége, hogy magát ezen nőktől távol tartsa úgy hazájában, mint az ellenség földjén, ahol beszállásoltatnak. Különösen óvakodniok kel alkoholos italok (pálinka, bor, sör) élvezetétől, mert részegen könnyebben esnek a csábításnak áldozatul.

A katonáknak az egész háború tartama alatt egészségesnek és frissnek kell maradniok saját és a haza érdekében, mert a hazának szabadságáért vívott harcában szüksége van minden egyes katonára teljes erejére. Aki a háború előtt nemi betegséget szerzett, annak kötelessége, hogy a legkisebb rosszabbodást az illetékes orvosnak jelentse, nehogy elhanyagolás által komolyabb baj keletkezzék.

Szívbetegségek és a háború. A háborús állapot leggyakoribb behatásai katonáink vérkeringési szerveire eddig azok voltak, amiket a keringés kifáradásának tekintünk, nagy testi megerőltetés következtében. Ha a csapatok sokszor napokon és éjjeleken át alig jutnak pihenőhöz, akkor sok szívnél állapítható meg, hogy az lecsökkent teljesítőképességű. Ily állapotokat szívgyengeség elnevezéssel jelölünk. Csapatoknál, amelyek táplálkozása különböző okoknál fogva hiányos volt, testi megerőltetés ártólag hatott a vérkeringésre. Grober tanár jelentése szerint az akut szívbetegségek legfontosabb okaitól, mint ízületi csúz és torokgyulladás, eddig mentesek maradtunk. A háborúval járó fáradalmak katonáink lelki életét is befolyásolták. Ennek megfelel, hogy ideges jelenségek a vérkeringési szerveken

gyakran észleltetnek. Ez tapasztalható a tisztán lelki rázkódtatásnál, mint pl. gránát-tűzben való tartózkodásnál, vagy hosszabb ideig tartó ágyútűzben és a súlyosan-sérülteknél is. Ezen ideges szívjelenségek különösen akkor lépnek fel betegeknel, ha maguk visszaképzelik magukat azon súlyos szituációkba, amelyekben voltak, vagy ha környezetük vezeti őket ezen gondolatokra; különösen gyakran történik ez az átélt dolgok elbeszélésénél. Grober tanár gyakran meggyőződött arról, hogy valóban egészséges fiatal embernél ezen szimptomák rövid pihenés után eltűnnek. Általában megállapítható, hogy a keringési szervek állapota katonáinknál kitűnő és ezen körülmény a hadsereg teljesítőképességére döntő volt és döntő marad is.

A háború rokkantjai érdekében a bécsi orvosi egyesület 1915. március 5-én a következő, részünkről is megszívlelhető s bennünket is érdeklő érdekes határozatot hozta:

I. Nem célszerű, ha a rokkantak (amputált végtaggal) időnek előtte művégtaggal ellátatnak, sokkal jobb ilyeneknek előbb ideiglenes kiegészítő eszközt, végtagot adni. A végleges művégtag csak a gyógyulás bekövetkezése után bizonyos idő múlva adandó, mert az amputált végtag hege kezdetben még változik és azért a túlkorán adott végleges művégtag használhatatlanná válik. Mielőtt a rokkantak művégtagot kapnak, megfelelő iskolákban a még megmaradt ép végtagjuk használhatóságát és így csökkent munkaképességüket fokozni kell. A fenti elhatározásnak egy további indító oka, hogy ez idő szerint nincs elég munkaerő a végleges végtagok szakszerű készítéséhez, továbbá, hogy az újonnan berendezett műhelyek és a technika haladása folytán előreláthatóan a közel jövőben az eddigiéknél sokkal jobb és célszerűbb művégtagokat lehet majd előállítani.

II. A gazdasági erők szétforgácsolásának megakadályozása szempontjából célszerű volna, ha a hadvezetőség egy központot állítana fel a háború rokkantjainak felsegélyezésére az addig alakult és még létesítendő egyesületek összpontosításával. Ez a központ szakorvosok közreműködésével az összes ide vonatkozó ügyek tárgyában irányító szervként működhetne.

Katonai személy kártérítési követelése katonaoorvos ellen, hibásan végzett műtét miatt. Ezzel a kérdéssel foglalkozott legutóbb az osztrák legfőbb törvényszék. A kérdés nemleges irányban nyert megoldást. A katonaoorvos, midőn a sebesült katonán műtétet végez, hivatalos minőségben jár el, hivatalos cselekményt teljesít. Tekintve pedig, hogy egy 1806. évi udvari rendelet kimondja, hogy állami tisztviselők hivatali cselekmények miatt polgári bíróság előtt nem perelhetők, nincsen mód arra, hogy a bíróság a hibás műtét következtében az orvos és beteg közt létrejött jogviszonyt a polgári törvénykönyvnek a kárt okozó cselekményekre érvényes jogszabályok alkatmazásával bírálja el. (Jogt. Közl.)

MUNKÁSVÉDELEM. MUNKAVISZONY.

Az angol munkások bérmozgalmai.

Az élelmiszerárak általános és állandó emelkedése nagyarányú bérmozgalmat váltott ki az angol munkások között.

A londoni dokk-munkások mozgalmában mintegy 30.000 ember vesz részt. Ezek a kormány közbelépésére nem szüntették be a munkát, hanem késznek nyilatkoztak ügyüket választott bíróság elé vinni. A Clyde kerületi vas- és fém-munkások mozgalma még a dokk-munkásokénál is nagyobb jelentőségű, mert itt közvetlenül a hadsereg részére dolgozó üzemekről van szó. Körülbelül 100.000 munkás van ebben a mozgalomban érdekelve. Február végén közülük 14.000 be-szüntette a munkát. A vizsály elintézését a kormány megbízásából Georges Asquith vette a kezébe, akinek sikerült is a megegyezésre megfelelő alapot találni. Ennek következtében március elsején a sztrájkolók a munkát ismét felvették. A munkások kötelezték magukat; hogy az összes sztrájkokat beszüntetik, a munka szabályszerű folytatását biztosítják, az üzemet korlátozó minden-nemű szabályt és szokást hatályon kívül helyeznek és hogy szükség esetén a gránátgyűjtők készítésénél nem ellenzik a nők alkalmazását. A munkaadók viszont kötelezték magukat, hogy az akkordárakat szerződésileg megállapítják, hogy a háború idején való aránylag magas kereset nem szolgálhat a háború után bérel-szállítás indokául, hogy a háború után sem a munkásokat, sem szervezeteiket

semminemű hátrányban nem részesítik. Végül kötelezte magát mindkét fél, hogy a bérek vagy a munka egyéb feltételei körül felmerülő minden vitás kérdést a munkabeszüntetés kizárásával, választott bíróság döntése alá bocsátanak.

A kormánynak természetesen kényszereszközök is állnak rendelkezésére, — a gyárakat ugyanis az admirális vagy a hadvezetőség rendelkezése alá veheti — azonban eddig tanácsosabbnak tartotta a közvetítés és meggyőzés fegyvereivel hatni a munkásokra. A mozgalmak egyrésze ennek következtében befejezést nyert a munkások előnyére. A new-castlei hajóépítők heti 4 sh. béremelést értek el ilyenformán. A liverpooli szénrakódók — kik heti 6 sh. béremelést követelnek, — szintén hozzájárultak ahhoz, hogy ügyükben választott bíróság döntsön. A fegyvertár munkásainak a kormány december 14-éig visszamenőleg heti 3 sh. bérpótlékot engedélyezett. A northamptoni katonai cipőket készítő vállalatok megadták a munkások bérköveteléseit a háború idejére. Béremelést értek el több helyen a gázgyári munkások is. Választott bíróság elé utalták a skót fémmunkások is az ügyüket. 6.000 munkás van ebben érdekelve, akik 25—50 százaléknyi béremelést követelnek.

Béremelést követelnek a kikötőmunkások. Pembroke, Devonport, Portsmouth, Chatam és Deptfordban. Mac Namara államtitkár fogadta ezeknek a — nagyrészt képesítetlen — munkásoknak a küldöttségét s megígérte nekik, hogy az admirális meg fogja vizsgálni a kívánásaikat. Pótlékokat követelnek a festődékben alkalmazott munkások — nagyrészt nők és fiatalok. Colnvallyban a khakiszővő-gyárak a nőknek kevesebb pótlékot akartak adni, mint a férfiaknak. A munkások ezért megtagadták a munka felvételét.

A Southwestern Railway vasúttársaság gépgyárában is mozgalom van keletkezében, amelyben 5.000 munkás van érdekelve. Nagyarányú a postaalkalmazottak mozgalma 150.000 emberről van szó — akik 2—4 sh. béremelést kérnek. Norfolkban március 12-én a földmunkások felmondták a munkaszerződést kerületük összes üzemeiben.

Mindezeknél nagyobb jelentőségű azonban a bányamunkások mozgalma, akik a minimális bérek felemelését követelik. Március 3-án tanácskozott Anglia és északi Wales összes bányaterületeinek közös tanácsa a megindítandó mozgalom ügyében, március 17-én pedig a bányászszövetségek nemzeti konferenciája ült össze Londonban, hogy a követendő eljárásról tanácskozzék.

Iparossegéd fogalma. A hatásköri bíróság 49/914. sz. ítéletében kimondta, hogy iparossegédnek tekintendő az olyan főmolnár is, aki a bíróság által kirendelt zárgondnokkal szemben az iparüzlet folytatásához tartozó munkára egész tevékenységét vagy legalább annak bizonyos munkaidőhöz kötött részét leköti még akkor is, ha a munkaszerződés szerint munkabéréből még más segédet is tartozik alkalmazni.

A munkások egyesülési joga a háború alatt. Németországban a háború kitörése után nemcsak a munkások és a munkaadók szüntettek be minden bérmozgalmat és vizsályt, de a hatóságok is beszüntették a munkásszervezetek ellen irányuló minden vexatórius rendszabályt. Dr. Hugó Heinemann aki a szakszervezetek s a szociáldemokrata pártszervezetek ügyében mint jogvédő járt el, megállapítja egy cikkében: a porosz kormány a szakszervezetek elleni rendőri harcot beszüntette. A szakszervezetek ellen folyamatba tett rendőri intézkedéseket mind visszavonták, különösen azokat, amelyek a szakszervezeteket politikai egyesületeknek minősítették s amelyek alapján a 18 éven aluli munkásoknak ki kellett volna válni a szervezetekből. Nem szüntették meg azonban, vagy legalább nem minden fentartás nélkül, azokat a rendszabályokat, amelyek egyes közüzemeknél — közúti vasutaknál, államvasutaknál — a szervezetek tagjai ellen fennállanak. A porosz vasúti miniszter kijelentette ugyan a képviselőházban, hogy a háború kitörése után mindjárt rendeletet adott ki, amely szerint az újonnan alkalmazott munkásoknak nem kell aláírni az eddigi szokásos reverzálist, hogy nem tagjai a szociáldemokrata pártnak, de a bértarifák dolgában a miniszter úgy nyilatkozott, hogy a mostani időt nem látja alkalmasnak ilyen fontos elvi dologban való határozatra.

A munkások sem remélik, hogy a háború után a tőke és munka közötti harmónia s a szociális béke országa következnek be, de azt várják — mint ahogy az építőmunkás-szervezet egyik vezető férfia a Correspondenzblattban kijelen-

tette, — hogy a háború után megszűnik az a politika, amely kicsinyes alkalmazkodásokkal igyekezett a szervezetek életét megkeseríteni. Azt várják, hogy megszűnik a szervezetek törvényes alapjainak folytonos veszélyeztetése. Hogy elismerik a szakszervezeteket, mint a munkásosztály hivatott képviselőit, a szociális és gazdasági élet egész területén. S elvárják a komoly akaratot a szociálpolitikai törvények tökéletesítésére. Az egyesülési jog kérdése — fűzi ehhez hozzá a Sociale Praxis — a próbaköve annak, hogy valódi-e a Németbirodalomban most újra fölébredt szociálpolitikai meggyőződés.

Hajósok bérmozgalma a fokozott veszély miatt. A semleges országokban, különösen Hollandiában és a Skandináv államokban nagyon gyakoriak most a hajósok bérmozgalmi a tengeri hajózás fokozott veszedelmei miatt. A norvég matrózok és fűtők szövetsége 50%-os hadipótlékot kért a hajósvállalatoktól a veszedelmes vonalakon. A tárgyalások eredményre is vezettek s megállapították, hogy mily összegű pótlékok illetik meg a személyzetet azokon a vonalakon, amelyeket a biztosító társaságok aknaveszélyeseknek nyilvánítanak. Hasonló megállapodások létesültek — különösen február 18. óta — más országokban is. Amsterdamban az »Ausstelstromm« fűtői és matrózai kétszeres bért, az éjjeli járat beszüntetését és egész napon át figyelő posztok állítását, valamint az özvegy- és árvajáradékok felemelését követelték. A társaság a bérkövetelést nem adta meg s a hajó összesen két emberrel volt kénytelen elindulni. Február 23-án a többi holland társaságok alkalmazottai — akik szintén nagyobb arányú béremelést követeltek — megegyeztek a társaságokkal s több hajó elindult angol kikötők felé. Kopenhágában a »Klutenborg« gőzös személyzete vonakodott angol kikötő felé útnak indulni s más személyzetet vettek fel. Más hajók legénysége s a vállalatok között megegyezés jött létre. A szolgálat megtagadása természetesen Angliában is gyakori. Angol lapok szerint 200 hajó nem indulhatott Angliából a személyzet vonakodása miatt. Csak Londonban és Liverpoolban állítólag 11.400 matróz tagadta meg a szolgálatot. Angolországba induló olasz hajókon szintén voltak nehézségek.

A hadbavonultak családjainak segélyezése Oroszországban. Oroszországban az állam 3 rubel és 60 kopek segélyt fizet a hadbavonult feleségének és ugyanannyit minden 5 éven felüli gyermeknek. Öt éven aluli gyermekek után 1 rubel 80 kopek a segély összege. A városi hatóságok ehhez pótlékot nyújtanak. A városi pótlék összege azonban soha sem éri el az állami segély összegét. Moszkva például 1'50 és 1'20 rubelt ad. Kisebb városokban és a falvakban az állami segítségen kívül semmit sem kapnak a hadbavonultak hozzátartozói. Nem kapják az állami segélyt a törvénytelen családtagok sem. Egyes városok azonban ezeknek is juttatnak segélyt. A segélyezési munkákban részt akartak venni több helyen — így Moszkvában és Varsóban — a munkásszervezetek is, a kormány azonban erre vonatkozó kérelmüket elutasította.

A benzinokozta balesetek száma Németországban — a »Vegyeszeti Lapok« közlése szerint — 1914-ben a következő volt: Vegytisztító üzemekben 6 robbanás volt 4 súlyos sérüléssel; gyógyszerárakban 11 robbanás 3 súlyos sebesüléssel és 1 halálesettel; más üzemekben és szállítás közben 62 robbanás fordult elő, 56 súlyos, 26 könnyű sebesüléssel és 76 halálesettel. A szennyvizlevezető csatornába folyt benzin 3 robbanást okozott 2 súlyos sebesüléssel; a motorüzemekben 104 robbanás volt 38 könnyű, 55 súlyos sebesüléssel és 27 halálesettel. Világítóüzemekben 10 tüzesetnél súlyosan 4, könnyen 1 munkás sebesült meg, 1 meghalt. Házi használat közben 42 esetben 7 könnyű, 30 súlyos sebesülés mellett 10 halálos sérülés fordult elő. A benzingőzők narkotikus hatása 5 embert ölt meg. Az 1914. évben tehát 246 baleset fordult elő, amelyek folytán 154 súlyos, 76 könnyű sebesülés és 120 haláleset történt. Különösen megszorodtak a benzines öngyújtók okozta balesetek.

A kotrási munkáknál alkalmazott munkások védelme érdekében a csehországi helytartóság rendeletet adott ki. A rendelet szerint a Moldova folyóban végzett kotrási munkáknál minden kotróhajón egy képesített vezetőnek és legalább két hajósnak kell lenni. 16 méternél rövidebb dereglyék egy ember által is vezethetők. Az éjjeli munka tilos. Minden kotróhajót üzembehelyezése előtt meg kell vizsgálni. Hordképessége, berendezése és a védelmi berendezése tekintetében. A vizsgálatról bizonyítványt kell kiállítani. A gépeknél és kazánoknál alkalmazottakra a kazántörvény vonatkozó rendelkezései irány-

adók, a motorok kezelőire pedig az 1894. évi augusztus 22-iki miniszteri rendelet intézkedései vonatkoznak, mely szerint ilyenekül csak 18 évesnél idősebb megbízható és kellő ismeretek és képességekkel bíró vizsgázott egyének alkalmazhatók.

A munkanélküliség Olaszországban. Az olasz kormány adatokat gyűjtött a munkanélküliekről. Ezen adatok szerint folyó évi január elsején volt: 60 tartományban 398.099 külföldről visszavándorolt egyén, ezek közül 236.912 volt munka nélkül. Egy másik adatgyűjtés Délolaszország 11 tartományára terjedt ki. Ezekben 170.900 munkanélkülit találtak. Ezekben a tartományokban 118.582-vel emelkedett a háború folytán a munkanélküliek száma.

Dánia szociális törvényhozása 1914-ben. A szociális törvényhozásnak Dániában is győzelem eredményei voltak a múlt évben. Több javaslat — mint a betegsegélyezési törvény módosítása, a zárórára és a munkaidőre vonatkozó javaslat — nem kerültek tárgyalásra. Elintézését nyert az ipari viszályoknál követendő eljárásra vonatkozó törvény, amely lényegében az 1910. április 12-iki törvény megújítása. A legjelentősebb szociálpolitikai eredménynek mondható a munkanélküli segélypénztárakról szóló törvény, amely az 1907. évi törvény helyébe lép. A sokat támadott segélypénztárakat tehát sikerült megmenteni, igaz, hogy az állami hozzájárulás leszállítása árán. Azelőtt ugyanis az állami hozzájárulás összege a munkások által fizetett járulék és a községek hozzájárulásának a felével volt egyenlő. Az új törvény szerint az állam csak a munkások által fizetett járulék összegének a felével járul a segélyekhez. A pénztárak azonban szervezhetnek külön szükségalapot is s ehhez az állam szintén hozzájárul a tagsági járulékok felével egyenlő összeggel. Ebből az alapról rendkívüli munkanélküliség idején segélyezhetők a tagok a szabályszerű (rendszerint 70 napi) időn túl és pedig legfeljebb további 70 napig. Ehhez az alaphoz a községek is kötelesek hozzájárulni, míg a rendes segélyezéshez csak jogosultak, de nem kötelesek.

A hollandi kormány a munkanélküliség leküzdése érdekében kölcsönök bocsát a községek rendelkezésére, hogy közmunkákat végeztessenek. A kölcsönök egyrészét 8%-os kamattal, másrészét pedig — szegényebb községeknek — kamatmentesen nyújtja. Amsterdam városa pedig a saját anyagi eszközeivel készül egy nagyarányú lakásépítési terv megvalósítására. A munkanélküliség elleni küzdelem mellett a munkások lakásviszonyainak megjavítását célozza a kormány.

Hogy Amsterdamban mily nagy a munkanélküliség, az kitűnik abból, hogy az ottani segítőbizottság (a kormány és város hozzájárulásával) 22 hét alatt 2¹/₄ millió forint segélyt fizetett ki. Ebből 1 milliót a munkanélküliség elleni biztosítás szolgálmánya gyanánt, amihez a szakszervezetek 280.000 forinttal járultak.

A munkanélküliség Svédországban. Svédországban is gyűjtöttek adatokat annak megállapítására, hogy a háború milyen mértékben befolyásolta a munkapiacot. Az adatokat három időpontra — nevezetesen augusztus 15, augusztus 23. és szeptember 1-re vonatkozólag gyűjtötték. A számlálást a nyilvános munkaközvetítő-intézetek vezetőinek s 600 olyan munkaadónak a közreműködésével végezték, akik normális időkben legalább 200 munkást foglalkoztatnak. A beszerzett adatok szerint: augusztus 15-én a számlálásba bevont munkások 50%-át nem érintette a válság, 7·6% bevonult a katonasághoz, 9·7% teljesen munkanélkül volt, 32·2% pedig redukált munkaidőben dolgozott. A másik két számlálási napon a megfelelő számok a következők voltak:

	A válság által nem érintett	Bevonult	Munkanélkül teljesen	Redukált munkaidő
aug. 23-án	55·1	7·3	8·3	29·3
szept. 1-én	61	6·1	6·4	26·5

Legkedvezőbb volt a helyzet az építőiparban, a gép- és hajógyártásban, a textiliparban, a fa-, papír-, élelmezési és nyomdaiparban.

A munkanélküliség Angolországban. A munkanélküliek száma Angliában is tartósan apad. A hivatalos statisztika szerint január végén az adatokat szolgáltató szakegyesületek tagjainak 1·9 százaléka (912.768 tagból 17.711) volt munka nélkül a december végi, valamint az egy év előtti 2·5 százalékkal szemben.

A munkanélküliség esetére biztosított foglalkozásokról külön statisztikát vezetnek. Ezekben január végén 2·6% volt a munkanélküliek száma, szemben a december végi 3·3 és az 1914. január végi 5·5 százalékkal. A legnagyobb volt a

munkanélküliség az építőiparban. Ugyanis 888.975 biztosítottból 40.425, vagyis 4,5 százalék volt munkanélkül. Az egyidejűleg felvett bérstatisztika adatai azt mutatják, hogy a háború kitörése óta egyes iparágakban jelentékenyen emelkedtek a bérek.

Bérmozgalmakban a f. évi januárban 5.889 egyén vett részt, míg a múlt évi januárban 61.783.

A munkanélküliség Ausztráliában a háború következtében nagy mértékben emelkedett. Az 1914. év harmadik negyedének végén az ausztráliai államszövetség területén a szakegyesületek jelentése szerint 567.098 szakegyesületi tagból 60.734, azaz 11,7 százalék volt munkanélkül, a második évnegyedi 5,9 százalékkal szemben.

Orvos a statisztikai hivatalban. Az olasz földművelési ipari és kereskedelemügyi minisztérium hivatalos értesítése szerint az ottani állami statisztikai hivatal vezérigazgatósága megszervezte a hivatal orvosi felügyeleti részét. Az ily megszervezett új hivatal vezetésével Loriga G. tanár bízott meg, akinek munkatársa Carozzi L. tanár. Ez a tény is igazolja, hogy mily fontos szerepe kell, hogy jusson az orvosnak, mint szakértőnek és az orvosi tevékenység helyes irányításának az ipari megbetegedések, baleset megelőzése, baleseti sérülések, szóval: a munkásegészségügy terén.

Törvényjavaslat a munkásvédelemről Norvégiában. A norvég kormány egy munkásvédelmi javaslatot nyújtott be a parlamentben, amely hivatva lesz az eddigi iparfelügyelői törvény helyébe lépni. A javaslat kiterjeszti a munkásvédelmet eddig a törvény alá nem tartozó üzemekre, szigorítja a nők és fiatalok védelmét célzó intézkedéseket, megállapítja a maximális munkaidőt, korlátozza az éjjeli munkát s javítja az iparfelügyeletet.

Míg az 1909. évi törvény csak a legalább egylóerős motorerővel vagy 5 munkással dolgozó üzemeket helyezte az iparfelügyelet alá, a javaslat minden olyan üzemet alávet az iparfelügyeletnek, amelyben idegen munkaerő van alkalmazásban. A munkások életét és egészségét védő intézkedéseknél a kötőszerek kéznél tartására vonatkozó rendelkezésen kívül új az, amely elrendeli, hogy minden üzemben, hol 10 munkásnál több van, mosdó s ételek melegítésére alkalmas készüléknek kell lenni.

A régi törvény a 18 évesnél idősebb férfimunkások munkaidejét nem korlátozza, a javaslat a maximális munkaidőt naponként 10 órában s hetenként 54 órában állapítja meg. Ezzel szemben van Castberg államtanácsos külön javaslata, amely napi 9, illetve heti 51 órában akarja a munkaidő maximumát megállapítani. Bányákban és nyomdákban a heti munkaidő 48 óránál több nem lehet. Amely üzemekben szombat a munkás szabad, a heti 48 órai munkaidő betartásával napi 10 óráig terjedhet a munka.

Különmunkákért az első három órára 50 százalékos, a további időre 100 százalékos pótlék fizetendő.

A különórak száma egy-egy munkásnál a heti 10 órát s öt egymásután következő héten a 30 órát meg nem haladhatja. 18 éven aluli munkások rendszerint nem dolgozhatnak különórákban. 18 évnél idősebb nők csak a reggeli 7 és esti 9 óra közötti időben végezhetnek külön munkát. 16—18 év közötti ifjak részére az illetékes hatóság kivételesen megengedheti a különórázást. Az esti 9 és reggeli 7 óra közötti munka *éjjeli* munka és csak meghatározott üzemek és külön engedéllyel végezhető. A konzervgyártásnál 18 évesnél idősebb nőknek legfeljebb kétheti időtartamra engedélyezhető az éjjeli munka, 16—18 év közötti ifjaknak pedig akkor, ha az a szakmai kiképzésük érdekében szükséges. Szombat esti 6 órától vasárnap esti 10 óráig — sürgősen szükségessé vált üzembehelyezési és javítási munkáktól eltekintve — minden munka tilos. Egyes esetekben kivétel adható. A vasárnapi munkáért 100 százalékos pótlék jár.

14 éven aluli, avagy idősebb, de még iskolaköteles gyermekek foglalkoztatása tilos. Kiskorúak csak orvosi bizonyítvány felmutatása után alkalmazhatók. Nők és kiskorúak földalatti munkáknál, transmissziók tisztításánál s kenésénél nem foglalkoztathatók. Szülönőket lebetegedés után hat hétig nem szabad foglalkoztatni. Úgyszintén a lebetegedés előtt joga van a terhes nőnek négy hétig a munkából elmaradni, ami nem szolgálhat elbocsátási ok gyanánt.

A bérfizetés rendszerint hetenként kötelező. A hatóság azonban más határidőt is állapíthat meg. Felmondási idő 14 naptól egy hónapig terjedhet. Az iparfelügyeletet részint állami, részint községi tisztviselők látják el.

...	JOGGYAKORLAT	...
-----	---------------------	-----

BETEGSEGÉLYEZÉS.**Kórházi ápolás igénybevételének megtagadása.**

A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal 1914. november hó 19-én kelt 1913. P. 56/3. számú ítélete.

Ítélet: A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal a felebbezésnek helyt ad s igénylőt követelésével elutasítja.

Megokolás: Igénylő ulcus molle és genyedésbe átment bubó betegségben, tehát ragályos bajban szenvedvén, az 1907. évi XIX. t.-c. 58. §-a értelmében jogosan utaltatott a pénztár által a gyógykezelő pénztári orvos javallatára kórházba. Ennek következtében igénylőnek a beutalással való szembehelyezkedése jogtalan volt. Minthogy pedig a törvény idézett §-a akkor, mikor a pénztárt a megfelelő föltételek fenforgása mellett a biztosítottnak kórházba utalására jogosítja fel, egyúttal azt is jelzi, hogy a kórházi ápolás a T. 50. §-a 1—5. pontjaiban meghatározott segélyezés s ekként egyúttal a táppénz helyett is jár; minthogy másfelől abban az esetben, ha a tag a kórházi kezelés és a törvényben annak ellenértéke gyanánt megjelölt más segélyek közt kénye szerint és jelesül anélkül válogathatna s utasíthatná vissza a jogosan felajánlott kórházi kezelést, hogy ez betegsegélyezési igényeinek megszüntét vonná maga után, a pénztárak részére a T. 58. §-ában adott feljogosítás hatálytalanná válnék s nem juthatnának érvényre azok a közegészségügyi és közgazdasági érdekek, amelyek a törvényhozást a szóbanlevő törvényes intézkedésre indították: ennek következtében a főlebbviteli bíróság meggyőződése szerint a jogosan felajánlott kórházi kezelést visszautasító pénztári taggal szemben a táppénzsegély megvonása jogos volt. Bujakóros megbetegedés esetében a vázolt jogi álláspontnak helyességét annak megfontolása is igazolja, hogy ha a biztosított tag a jogos kórházutalást joghátrány nélkül utasíthatná vissza, akkor meghiusíthatná a munkásbiztosító pénztáraknak az 1898. évi XXI. t.-c. 9. §-ának a) pontjába foglalt s az 1907. évi XIX. t.-c. 206. §-ában fentartott rendelkezésével történt s abban álló tehermentesítését, hogy a bujakórból szenvedő szegény kórházi ápoltak ápolási költségét abban az esetben is az államkincstár fődözi, ha azok a munkásbiztosító pénztárak tagjai.

BALESETBIZTOSÍTÁS.**Harctéren szerzett sebesülésért táppénz nem jár.**

A Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztár igazgatóságának 1915. évi március hó 11-én hozott 4.875/1915. számú határozata.

Határozat: Az igazgatóság igénylőt kérelmével elutasítja.

Megokolás: P. E., aki 1894. évi szeptember hó óta önkéntes tagja a pénztárnak, a harctéren megsebesülvén, gyógykezelése tartamára táppénzre tart igényt. A felmerült segélyezési esetet elvi szempontból oly fontos, hogy a kérdést minden oldal megvilágítandó, mert a pénztár igazgatósága ezen segélyezési igény elbírálásánál egyszersmind elvileg állást foglal abban a kérdésben, hogy a harctéren megbetegedetteknek és megsebesülteknek a megbetegedésükből, illetőleg sebesülésükből folyólag nyújtandó-e segélyezés vagy sem? Első sorban tehát ezt a kérdést általában döntendő el és azoka speciális indokok, amelyek a régi önkéntes tagságra vonatkoznak, külön teendők mérlegelés tárgyává.

A háborúban történő sebesülés és megbetegedés folytán támasztott segélyigény elbírálása felmerülhet a passzív tagsággal kapcsolatban, amelyet a törvény 61. §-a szabályoz, felmerülhet az önként továbbfizetéssel kapcsolatban, amidőn a tag tagságát továbbfizetéssel fentartja a törvény 60. §-a alapján és felmerülhet, mint látjuk, a régi önkéntes tagsággal kapcsolatban. A passzív tagságot a törvény következőleg szabályozza: »Az a tag, aki az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztárnál egy év tartama alatt összesen legalább hat hónapig volt biztosítva, a keresethiány miatt tagsági járulékait megfizetni nem képes, a törvény szerint való legcsekélyebb mérvű betegsegélyezés (50. §.) iránti jogait, ha »a magyar szent korona országainak területén tartózkodik, az Országos Mun-

kásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztárból való kilépése után még három hétig, ha pedig két év leforgása alatt legalább tizenkét hónapig volt biztosítva, hat hétig élvezi. E biztosítási időtartamok megállapításánál az e törvény életbelépte előtti biztosítási időtartamok is beszámítandók.« (1907. évi XIX. t.-c. 61. §.) E törvényes rendelkezés szerint a munkából való kilépésnek a keresethiány miatt kell történnie, hogy a segélyezési igényjogosultság fenforogjon.

A német joggyakorlat, amelyben ez a kérdés felmerült, a felvetett kérdésre nézve nem jutott egyöntetű megállapodásra. Míg az egyik oldalon megállapíthatónak vélték, hogy a hadbavonultakra nézve a passzív tagság előfeltétele a »keresethiány miatti kilépés« fenforog, a másik oldalon az volt a felfogás, hogy a munkás nem a keresetnélküliség miatt lép ki a munkából, hanem azért, mert állampolgári kötelességeit kell teljesítenie, a keresethiány, illetve keresetnélküliség csak mellékes velejárója ennek az állapotnak, a lényeges az, hogy törvényen alapuló kényszer emeli ki a munkást foglalkozásából. Már pedig a passzív tagság azt a célt szolgálja, hogy azok a munkások, akiknek munkájában kilépés előtt — mint ezt a tapasztalat mutatja — nagyon gyakran bizonyos megszakítás mutatkozik, ne legyenek támogatás nélkül. A katonasághoz való bevonulás esetén azonban az illető munkás ki van emelve a dolgozó és kereső osztály sorából, de különben is a támogatás szüksége nem forog fenn, mert hiszen a megsebesült és megbetegedett úgyszólván egyöntetűen érvényesült az a felfogás, hogy a zsold munkaelenértéknek nem tekintendő és így e szempontból megállapítható a munkás keresetnélkülisége. Ámde a német törvény, a magyar törvényhez hasonlóan, nemcsak a keresetnélküliséget kívánja, hanem azt is, hogy a munkából való kilépés a keresetnélküliséggel okozati összefüggésben legyen, ez pedig a hadbavonultak esetében nem forog fenn.

A német gyakorlat az önként továbbfizetés lehetőségét megadja, és a német pénztárnál tényleg nagyszámú önként továbbfizetés történt. Különösen a családtagok, egyes jótékonyági intézmények és a községek részéről is. Az önként továbbfizetőkkel szemben a német szigorúbb felfogás is, minthogy itt ellenérték nyújtatik a tag részéről, a harctéren szerzett sebesülés vagy betegségből eredő segélyezés jogosságát elismeri, bár, mint ezt később kifejtendő lesz, az elvi megállapításon nem változtat az a körülmény, hogy a tag önkéntesen tovább fizeti-e a járulékot, mert hiszen a továbbfizetett járulékkal szemben a tag családtagjai segélyezésében ott, hol a kivételes törvény általános intézkedésével szemben a pénztárak a minimális segélyeken felüli segélyezést nyújtanak, a tag megtalálhatja az ellenértéket. Az Országos Pénztár egyik háziáratában kifejezésre jutó az az álláspont, hogy a tagság szünetel a bevonulás tartamára, nem állhat meg, mert hiszen a tagság ilyen értelmű szünetelését az 1907. évi XIX. t.-c. nem ismeri, még kevésbé állhat meg az a megkülönböztetés, amelyet az Országos Pénztár áll spontja a harctéren szerzett sérülés és megbetegedés között tesz, mert hiszen a sebesülés és a harctéren szerzett megbetegedés lényegileg azonos elbírálás alá kell, hogy tartozzék. Eppen úgy nem áll meg a Budapesti Munkásbiztosítási Választott Bíróságnak egyik ítéletében kifejezésre jutó az a felfogása, hogy az 1907. évi XIX. t.-c.-nek a fegyvergyakorlatra vonatkozó rendelkezései bármiféle időleges tartamú hadiszolgálatra vonatkoznak. Nem áll meg az Országos Pénztárnak a törvény 61. §-ára épített az a felfogása, hogy e rendelkezések vonatkoznak a háborúra is, mert hiszen a törvénynek rendelkezése kifejezetten fegyvergyakorlatról szól, csak nagyon erőszakolt belemagyarázással lehetne ilyen értelmet a törvénynek tulajdonítani. A fegyvergyakorlat a munkaviszonynak különben korlátozott és meghatározott időtartamú megszakítását jelenti és ezen megszakítást nem kívánja a törvény a munkásra nézve súlyosabb konzekvenciának alapjává tenni, annál is inkább, mert hiszen az ezen törvényes rendelkezésből a pénztárra háruló terhek aránylag csekélyek.

Az osztrák pénztárak túlnyomó többségének álláspontja a fentebb idézett német gyakorlattal szemben az, hogy a pénztárak a háborúban szerzett sebesülésekből és megbetegedésekből eredőleg segélyt nem nyújtanak, sem a passzív tagság, sem az önként továbbfizetés esetén. Az álláspont indokolása, hogy a szociális törvényhozás nem számolt a háború által okozott pénzügyi terhekkal, nem volt a törvényhozás részéről intencionálva a háborúban szerzett sérülések és megbetegedések segélyezése. A törvénynek ilyen értelem nem tulajdonítható.

A szociális biztosítás alapelveinek az osztrák álláspont felel meg A szociá-

lis biztosítás a dolgozó osztályok részére létesített. A szociális biztosítás alapja a foglalkozással járó betegségi és baleseti veszély, ennek a veszélynek a keretébe a háború veszélye semmiképpen bele nem illeszthető. A dolgozó munkásnak betegsége és a munkában történt baleset esetére nyújt a szociális biztosítás támogatást és védelmet ez az irányadó elv minden idevonatkozólag felmerülő kérdés elbírálásánál. Ezzel az alapintencióval nem egyeznék meg, hogyha azok, akiket az állampolgári kötelesség a dolgozó osztályok sorából kiemelt, az ipari és kereskedelmi alkalmazottak részére létesült biztosításban továbbra is benmaradnának. Az állam kötelessége mindazokat, akiket az összesség védelme érdekében harcba szólít, addig a maximális mértékig gyógykezeltetni és betegség és sérülés esetén mindennel ellátni, a maradandó hatású sérülés esetén pedig munkaképességét a lehetőségig helyreállítani, amily mértékig lehetséges, de nem tehető ez a feladat az ipari és kereskedelmi érdekesség terhévé.

Nem arról van itt szó, hogy a munkásbiztosító pénztárak nem vennének a legnagyobb lelkesedéssel részt a háború által okozott fájdalmak enyhítésében, de arról, hogy ne vállaljon az állampolgárok egy rétege olyan terhet, amely az állampolgárok összességét illeti. A munkásbiztosítás a békés időben is a szegénységélyezés számos terhét vállalja, semmi ok sincs arra, hogy a szegénységélyezés terheihez a háborús terhek is hozzájáruljanak és így a pénztár pénzügyi egyensúlya veszélyeztessék. Nem lehet álhumanisztikus szempontokat a kérdésbe belekeverni, mert hiszen arra nézve nincs eltérés felfogásban, hogy a megsérült és megbetegedett munkásság ellátásáról gondoskodni kell, csak arról, hogy ez a gondoskodás kinek a terhére történjék.

A segélyezési szolgáltatások tulajdonképpen céljukat tévesztenék, ha a harcra megsérült és megbetegedett munkásoknak nyújtatnának, mert hiszen a hadbavonultak ellátásáról a hadvezetőség gondoskodik és így az orvosi segély és gyógyszer számukra teljességgel nem aktuális, a táppénz pedig legfeljebb mint megtakarított összeg jöhet náluk számításba és ilyenképpen a betegsegélyezés tulajdonképeni célját, mely a pillanatnyi segítségben nyilvánul meg, nem éri el. Minden megkülönböztetést a hadbavonultak között a jelenlegi háború tartama alatt mellőzni kell és így ezen szempontból sem volna indokolt ez az ipari munkásságnak nyújtott prémium a más dolgozó osztályokkal szemben. Kétségtelen, hogy a törvény ezidőszerinti rendelkezése nem zárja ki a háború esetére történt sérülés és megbetegedés segélyezését, mert hiszen a szociális törvényhozó sem Németországban, sem Ausztriában, sem Magyarországon nem gondolt a háborúra és így korlátozó intézkedések ez okból nem vétettek fel a törvényre. A szorosán vett jogi magyarázat az alapja annak, hogy a német gyakorlat a segélyt megállapítandónak tartja, ámde ez a jogi magyarázat nem érvényesülhetett volna akkor, hogyha a német pénztárak pénzügyi helyzete és a német kivételes törvény azon rendelkezése, hogy a községek — melyek a munkásbiztosító pénztárak terheihez esetleg hozzájárulni kötelesek — nem engedte volna meg az ilyen magyarázat érvényesülését. Figyelembe veendő ugyanis az a körülmény, hogy a német kivételes törvény jogot adott a pénztáraknak arra, hogy a községek, ipartestületek stb. segítségét igénybe vegyék és így a sérülés és megbetegedés esetére való szolgáltatások tulajdonképen végeredményben, legalább részben, a köz terheivé lesznek, míg Ausztriában és nálunk ily rendelkezés hiányában semmiképpen e terhek áthárítása lehetőségessé nem válik. Más jellegű a törvényt magyarázó magánjogi jogszabálynál és más egy szociális törvényt. Magánjogi jogszabálynál a bíró nem kell, hogy figyelembe vegye azt, hogy minő hatással van ítélete az egyes félnek anyagi viszonyaira. A szociális törvény magyarázatánál, ha a törvény teljesen világos rendelkezéséről van szó, természetesen a szociális törvényt magyarázó bíró sem térhet ki a rendelkezés elől, de mihelyt a törvény valamely rendelkezése indokolt vitára ad alkalmat, akkor a törvény intencióinak keresésénél elkerülhetetlen annak figyelembe vétele, minő pénzügyi alapon épült fel a szociális törvény és ennek megfelelőleg a pénzügyi keretbe beilleszthető a törvénynek ez a magyarázata. Ezen szempont figyelembevételével teljesen világos lesz, hogy csakis az indokolás fenti részében kifejtett törvényt magyarázat az egyedül lehetséges.

Figyelembe jön az a körülmény is, hogy a háborúban megsérültek és megbetegedettek segélyezésével átvállalt közfeladatok a munkában maradó munkások segélyezésének rovására esnének és az, hogy amúgy is évek hosszú során át súlyosan fogja érinteni a pénztárakat a háborúból eredő, de a közvetlen összefüggés a betegség és a háború között meg nem állapíthatván, feltétlenül a pénztár terhére eső segélyezések rendkívüli nagy mérve.

P. önkéntes tag jelen esetében mindehhez hozzájárul még az, hogy a Budapesti Általános Munkásbetegsegélyző Pénztár alapszabályai kifejezetten megállapítják, hogy a katonaság tartamára a járulék befizetése szünetel, viszont természetesen a jogok is szünetelnek és így az általános érveken felül külön érvet nyújt az alapszabályok ezen rendelkezése, amellet, hogy a háborúban szerzett megbetegedés és sérülés a segélyezésre, mint fentebb kifejtett, egyébként sem ad alapot. Igaz ugyan, hogy a »régi önkéntes tagok alapjának« alapszabályaiban e kérdésre intézkedés nincs, ilyen intézkedés hiányában a hivatkozott alapszabály tekintendő irányadónak a kérdés elbírálására nézve.

A házi ipari munkások joga a tovább-biztosításra.

A grossberlini felső biztosítási hivatalnak 1914. évi december 10-iki határozata.

A felső biztosítási hivatal a panasznak nem ad helyt. Berlin város biztosítási hivatala neheztelt határozatában megállapította, hogy a szükségtörvény kibocsátása után a házi ipari munkásoknak nincs joguk önkéntes tovább biztosításra. A panasztevő által képviselt az az álláspont, hogy az 1914 augusztus 4-iki törvény nem érinti a Reichsversicherungsordnungnak az önkéntes tovább biztosításra vonatkozó rendelkezéseit, helytelen. A házi ipari munkások önkéntes tovább biztosítására nézve a Reichsversicherungsordnung 468. és 447. §-ai intézkednek, amelyekben világos utalás történik a 313. §-ra. Minthogy a szükségtörvény a 468. §. rendelkezését és ezzel a 447. és 313. §. rendelkezéseit is hatályon kívül helyezte, ezért panasztevőnek nincs joga önkéntes tovább biztosításra.

Az a körülmény, amit a panasztevő kifejt, hogy egyes pénztárak azon törvényes felhatalmazásból, hogy a házi ipari betegségi biztosítást külön alapszabályszerű rendelkezések szabályozzák, éltek-e vagy sem, e per eldöntése szempontjából közömbös.

A Reichsversicherungsordnung 214. §-ának alkalmazásához.

Á schwerini biztosítási hivatal elnökének 1915 január 19-iki határozata.

Határozat: A hivatal elnöke a panasznak nem ad helyt.

Indokolás: Az »Allgemeine Ortskrankenhaus für Schwerin« alapszabályaiba felvette azt a rendelkezést, hogy a 214. §-ban meghatározott igény (passiv tagság) megszűnik, ha az igénylő külföldön tartózkodik. A pénztári tag hadbavonulása folytán 1914 augusztus 2-án kilépett a pénztárból, 1914 augusztus 6-án Belgiumban elesett. A pénztár – hogy az elvi kérdést eldöntesse – az igényt elutasította. A hivatal elnöke a pénztár álláspontját helyesnek látja. A 214. §-ban meghatározott előfeltétel annyiban adva van, hogy X. keresetihány miatt lépett ki a pénztárból. A megszállott ellenséges terület azonban nem tekinthető külföldnek. A törvény megszorító rendelkezése ugyanis azon alapul, hogy a pénztárakra a külföldön történő biztosítási esetről felesleges terhek hárulnának. Ez a veszély fenforog akkor is, ha ellenséges területet csapataink megszállnak, mert csak katonai hatóság van, polgári közigazgatás alig, de ezenfelül a nyelvbéli különbségek nehezítik a megértést. Az az ellenvetés, hogy a szükségtörvénynek a 313. §-ra vonatkozó (önkénttovábbbiztosítás) rendelkezése az ellenséges külföldön való tartózkodás tekintetében a t. 214. §-ra is alkalmazandó, nem áll meg, mert a törvényhozó szavától eltérni a magyarázatban csak akkor lehet, ha kétségtelenül megállapítható a törvényhozó intenciója. Már pedig a jelen esetben a 214. §. mellőzése szándékosnak látszik, mert eltérő a szabályozás, midőn az önként tovább biztosítás esetében a pénztár szolgáltatásaiért járulékot kap és más az ellenszolgáltatás nélküli passiv jog esetében.

MUNKAVISZONY.

Fizetés leszállítására vonatkozó megállapodás hatálytalanítása felmondás esetén.

A berlini iparbíróság 7. kamarájának 1914. augusztus 27-én hozott ítélete.

Ítélet: A bíróság a panasznak helyt ad.

Indokolás: Panaszos nők panaszoltnál heti 22, illetve 24 márkával mint varrónők voltak alkalmazva. 14 napi felmondás volt kikötve. Augusztus elején, a háború kitörésekor a panaszolt és alkalmazottjai között, így a panaszos nők között is megállapodás jött létre, amely szerint az alkalmazottak a háború folyamán fizetésük egy negyedéről lemondanak. Ezen megállapodás létesítése után a két panaszos nőnek a munkaadó fölmondott azzal, hogy további alkalmazásukat csak

bármely időpontban való felmondás kikötésével eszközli. Majd midőn panaszos nők e kikötésbe bele nem egyeztek, panaszolt a 14 napi járandóságot egy negyedével megrövidítve nekik kifizette. Panaszos nők kérik a fizetés redukált összegének kiegészítését, 11, illetve 12 márkát. A bíróság a panaszt alaposnak találta.

A felek között létrejött megállapodás, mely szerint panaszos nők beleegyeznek fizetésük egynegyedével való csökkentésébe, azt tételezi föl, hogy egyébként a szolgálati viszonyban, tehát a felmondási időben is nem áll be változás. A szerződés igazi célja az volt, hogy az alkalmazottak a kedvezőtlen üzleti viszonyok között maguknak állandó munkát biztosítsanak, míg másrészt panaszos a teljes béreket nem nyújthatta. Ha pedig az állandó foglalkoztatás föltétele el-esik — és ez a fölmondás által megtörtént — az egész megállapodást semmisnek kell tekinteni és így azon megállapodás, amely szerint panaszosok a járandóságok egynegyedéről lemondtak, a fölmondási idő tartamára nem bír kötelező érvénnyel.

Van-e az alkalmazottnak igénye bérfizetésre a szerződésileg biztosított szabadságidő kárpótlásaként, ha a háború miatt előbb szűnt meg a munkaviszony?

A berlini iparbíróság 7. kamarájának 1914. évi szeptember hó 3-án kelt ítélete.

Ítélet: A bíróság a panasznak nem ad helyt.

Indokolás: Panaszos 1912 óta a panaszlottnál mint autóvezető volt alkalmazva, heti 35 márka fizetéssel és 8 napi felmondási idővel. Panaszos a német közlekedési munkások szövetségének tagja volt. Ezzel a szövetséggel panaszolt kollektív szerződést kötött, amelynek értelmében panaszosnak joga volt évenként 2 heti szabadságra. Panaszos állítja, hogy augusztus hó 3—17-éig engedélyezett szabadsága. 1914. évi augusztus hó 22-én elbocsátották és a 8 napi fölmondási időre bérét kifizették anélkül, hogy ezért szolgálatot tett volna. Panaszos kéri, hogy, miután a neki kijáró szabadságolás nem adatott meg, az egyheti fölmondási idő beszámításával, mely időre teljes fizetését kapta munkateljesítés nélkül egy további heti fizetés kifizettségéig a meg nem adott szabadságolás kárpótlásául.

Panaszolt álláspontja szerint panaszos igénye nem jogos, mert azon időben, amelyre neki a csakugyan szerződés szerint őt jogosan megillető szabadságolás kilátásba helyeztetett, kitört a háború.

Az autóvezetők nagy részét katonáknak hívták be, úgy, hogy a megmaradó vezetőknek kellett egyelőre szolgálatot teljesíteni. Később pedig a panaszolt nem engedélyezhette a szabadságolást, mert kénytelen volt az alkalmazottakat elbocsátani.

Az üzlet teljesen szünetelt és különben is a szükséges benzin hiányzott. Panaszost, mint a többi vezetőt, továbbra is alkalmazták volna, de csak naponkénti fölmondással. Erre panaszos rá nem állt, amiért vele a szolgálati viszonyt megszüntették és pedig a régi megállapított felmondással. A bíróság panaszos igényét nem ismerte el jogosnak.

Habár panaszosnak szerződésileg kétheti szabadságolás jár, a szabadságolás engedélyezése a munkaadónál való foglalkoztatását és a munkaviszony további fennállását tételezi föl. Jelen esetben a szolgálati viszony felbontatott és így tehát további szabadságolásra nem lehet szó. Panaszolt nem köteles azon körülményt, amely ezen szóban forgó teljesítményt (a szabadságolás engedélyezését) megakadályozta mérlegelni, a szolgálati viszony nem azért bontatott meg, hogy panaszos szabadságolásától elúttessék, hanem a háború kitörése okozta a szolgálati viszony felbontását. Panaszos tehát nem igényelhet kárpótlást a szabadságolás elmaradásáért.

HUNGÁRIA ÁLTALÁNOS BIZTOSÍTÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST, VII., Károly-körút 3. ■ Részvénytőke: 6,000.000 korona
KARTELLEN KIVÜL köt tűz-, élet-, baleset-, betörés-, szavatosság-,
jég-, üveg- és állatbiztosításokat. — TELEFON: 153 98. SZÁM.

A szerkesztésért felelős: KIS ADOLF. — Főmunkatárs: Dr. SASVÁRI JÓZSEF

MEGHIVÓ

a Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Banknak 1915. évi március hó 30-án, délelőtt 11^{1/2} órakor saját helyiségeiben (V., Dorottya-utca 6.) tartandó

XLV. rendes közgyűlésére.

Napirend:

1. Az igazgatóság jelentése az 1914. üzletéről.
2. Az 1914-ki számadás és mérleg előterjesztése és az igazgatóságnak a nyereség felosztására vonatkozó indítványa.
3. A felügyelő-bizottság jelentése az igazgatóság által előterjesztett évi számadás és mérlegről, valamint a nyereség felosztását illetőleg tett indítványok megvizsgálásáról.
4. Ezen tárgyak és az igazgatóság és a felügyelő-bizottság részére adandó felmentvény feletti határozat.
5. Rendkívüli tartalék javadalmazása.
6. A nyugdíjszabályzat módosítása.

Azon részvényesek, kik a közgyűlésen résztvenni kívánnak, felhivatnak, hogy az alapszabályok 17. §-a értelmében részvényeiket a még le nem járt szelvényeikkel együtt legkésőbb f. évi március hó 27-ig a következő helyek valamelyikén letéteményezzék: *Budapest*en: a bank központi pénztáránál: V., Dorottya-utca 6. *Fiumé*ban: a bank fiókjánál: Via del Lido 7. *Kassán*: a bank fiókjánál: Fő-út 11. sz. *Kolozsvárott*: a bank fiókjánál: Mátyás-király-tér. *Pozsonyban*: a bank fiókjánál: Fő-tér. *Wienben*: a K. k. Priv. Öst. Länderbanknál: II. Hohenstaufengasse 1.

A megvizsgált mérleg és az erre vonatkozó felügyelő-bizottsági jelentés 8 nappal a közgyűlés előtt a társaság helyiségeiben a t. Részvényesek rendelkezésére áll.
Budapest, 1915. évi március hó 14-én.

Az igazgatóság.

A Kereskedelmi Bank közgyűlése.

A Kereskedelmi Bank f. hó 10-én tartotta közgyűlését. A közgyűlés elé terjesztett zárószámadások szerint a mérleg 22,512.271 korona bruttonyereséggel zárult. Az üzleti költségek figyelembevétele után 16,272.424 korona a tiszta nyereség, mely a tavalyival szemben 128.516 korona nyereségtöbbletet jelent. Az igazgatóság a közgyűlésnek azt javasolja, hogy a 16,272.424 korona nyereségből osztalék gyanánt részvényenkint 150 korona fizetessék, az osztaléktartalékba 1,500.000 korona, a központi banképület törlesztésére 506.000 korona, a Kossuth Lajos-utcai fiók helyisége számára megvásárolt banképület törlesztésére pedig 200.000 korona utalványoztassék át. Az igazgatóság a csekélyebb osztalékfizetés folytán feleslegként mutatkozó összeg felhasználása tekintetében azt javasolta a közgyűlésnek, hogy az teljességében a jövő év nyereségátviteléhez csatoltassék, mely nyereségátvitel ilyenképen 2,468.554 koronára emelkedik. A közgyűlés az igazgatóságnak ehhez a javaslatához hozzájárult és úgy az igazgatóságnak, mint a felügyelő-bizottságnak a felmentvényt minden irányban megadta. *Silberer* és dr. *Kertész Manó* részvényesek indítványára a közgyűlés *Lánczy Leó* elnöknek, az igazgatóságnak és a tisztviselői karnak köszönetet szavazott. Hozzájárult a közgyűlés ahhoz is, hogy a nyugdíjintézet alapszabályaitól eltérően azokat a tisztviselőket, akik a harctéren hősi halált haltak, még ha tíz évet nem is töltöttek az intézet kötelékében, hátramaradottaik ellátása szempontjából úgy tekintessék, mintha tíz évi szolgálatuk lett volna. Ezután a választásokat ejtették meg és a lelépő igazgatósági tagokat egyhangú felkiáltással újra megválasztották. Az igazgatósági tagok számát eggyel szaporítani határozták el, s beválasztották *Fehér Miksa* ügyvezető-igazgatót az igazgatósági tagok közé. A felügyelő-bizottság tagjait, akiknek mandátuma ugyancsak most járt le, szintén egyhangúlag választották meg újra. A közgyűlés azután az elnök elttetésével véget ért.

bármely időpontban való felmondás kikötésével eszközli. Majd midőn panaszos nők e kikötésbe bele nem egyeztek, panaszolt a 14 napi járandóságot egy negyedével megrövidítve nekik kifizette. Panaszos nők kérik a fizetés redukált összegének kiegészítését, 11, illetve 12 márkát. A bíróság a panaszt alaposnak találta.

A felek között létrejött megállapodás, mely szerint panaszos nők beleegyeznek fizetésük egynegyedével való csökkentésébe, azt tételezi föl, hogy egyébként a szolgálati viszonyban, tehát a felmondási időben is nem áll be változás. A szerződés igazi célja az volt, hogy az alkalmazottak a kedvezőtlen üzleti viszonyok között maguknak állandó munkát biztosítsanak, míg másrészt panaszos a teljes béreket nem nyújthatta. Ha pedig az állandó foglalkoztatás föltétele el-esik — és ez a fölmondás által megtörtént — az egész megállapodást semmisnek kell tekinteni és így azon megállapodás, amely szerint panaszosok a járandóságok egynegyedéről lemondtak, a fölmondási idő tartamára nem bír kötelező érvénnyel.

Van-e az alkalmazottnak igénye bérfizetésre a szerződésileg biztosított szabadságidő kárpótlásaként, ha a háború miatt előbb szűnt meg a munkaviszony?

A berlini iparbíróság 7. kamarájának 1914. évi szeptember hó 3-án kelt ítélete.

Ítélet: A bíróság a panasznak nem ad helyt.

Indokolás: Panaszos 1912 óta a panaszoltnál mint autóvezető volt alkalmazva, heti 35 márka fizetéssel és 8 napi felmondási idővel. Panaszos a német közlekedési munkások szövetségének tagja volt. Ezzel a szövetséggel panaszolt kollektív szerződést kötött, amelynek értelmében panaszosnak joga volt évenként 2 heti szabadságra. Panaszos állítja, hogy augusztus hó 3—17-éig engedélyezett szabadsága. 1914. évi augusztus hó 22-én elbocsátották és a 8 napi fölmondási időre bérét kifizették anélkül, hogy ezért szolgálatot tett volna. Panaszos kéri, hogy, miután a neki kijáró szabadságolás nem adatott meg, az egyheti fölmondási idő beszámításával, mely időre teljes fizetését kapta munkateljesítés nélkül egy további heti fizetés kifizettségéig a meg nem adott szabadságolás kárpótlásául.

Panaszolt álláspontja szerint panaszos igénye nem jogos, mert azon időben, amelyre neki a csakugyan szerződés szerint őt jogosan megillető szabadságolás kilátásba helyeztetett, kitört a háború.

Az autóvezetők nagy részét katonáknak hívták be, úgy, hogy a megmaradó vezetőknek kellett egyelőre szolgálatot teljesíteni. Később pedig a panaszolt nem engedélyezhette a szabadságolást, mert kénytelen volt az alkalmazottakat elbocsátani.

Az üzlet teljesen szünetelt és különben is a szükséges benzin hiányzott. Panaszost, mint a többi vezetőt, továbbra is alkalmazták volna, de csak naponkénti fölmondással. Erre panaszos rá nem állt, amiért vele a szolgálati viszonyt megszüntették és pedig a régi megállapított felmondással. A bíróság panaszos igényét nem ismerte el jogosnak.

Habár panaszosnak szerződésileg kétheti szabadságolás jár, a szabadságolás engedélyezése a munkaadónál való foglalkoztatását és a munkaviszony további fennállását tételezi föl. Jelen esetben a szolgálati viszony felbontatott és így tehát további szabadságolásról nem lehet szó. Panaszolt nem köteles azon körülményt, amely ezen szóban forgó teljesítményt (a szabadságolás engedélyezését) megakadályozta mérlegelni, a szolgálati viszony nem azért bontatott meg, hogy panaszos szabadságolásától elúttessék, hanem a háború kitörése okozta a szolgálati viszony felbontását. Panaszos tehát nem igényelhet kárpótlást a szabadságolás elmaradásaért.

HUNGÁRIA ÁLTALÁNOS BIZTOSÍTÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST, VII., Károly-körút 3. ■ Részvénytőke: 6,000.000 korona
KARTELEN KIVÜL köt tűz-, élet-, baleset-, betörés-, szavatosság-,
jég-, üveg- és állatbiztosításokat. — TELEFON: 153 98. SZÁM.

A szerkesztésért felelős: KIS ADOLF. — Főmunkatárs: Dr. SASVÁRI JÓZSEF

MEGHIVÓ

a Magyar Leszámitoló és Pénzváltó Banknak 1915. évi március hó 30-án, délelőtt 11^{1/2} órakor saját helyiségeiben (V., Dorottya-utca 6.) tartandó

XLV. rendes közgyűlésére.

Napirend :

1. Az igazgatóság jelentése az 1914. üzletéről.
2. Az 1914-ki számadás és mérleg előterjesztése és az igazgatóságnak a nyereség felosztására vonatkozó indítványa.
3. A felügyelő-bizottság jelentése az igazgatóság által előterjesztett évi számadás és mérlegről, valamint a nyereség felosztását illetőleg tett indítványok megvizsgálásáról.
4. Ezen tárgyak és az igazgatóság és a felügyelő-bizottság részére adandó felmentvény feletti határozat.
5. Rendkívüli tartalék javadalmazása.
6. A nyugdíjszabályzat módosítása.

Azon részvényesek, kik a közgyűlésen résztvenni kívánnak, felhivatnak, hogy az alapszabályok 17. §-a értelmében részvényeiket a még le nem járt szelvényeikkel együtt legkésőbb f. évi március hó 27-ig a következő helyek valamelyikén letéteményezzék: *Budapest*en: a bank központi pénztáránál: V., Dorottya-utca 6. *Fiumé*ban: a bank fiókjánál: Via del Lido 7. *Kassán*: a bank fiókjánál: Fő-út 11. sz. *Kolozsvárott*: a bank fiókjánál: Mátyás-király-tér. *Pozsonyban*: a bank fiókjánál: Fő-tér. *Wienben*: a K. k. Priv. Öst. Länderbanknál: II. Hohenstaufengasse 1.

A megvizsgált mérleg és az erre vonatkozó felügyelő-bizottsági jelentés 8 nappal a közgyűlés előtt a társaság helyiségeiben a t. Részvényesek rendelkezésére áll.
Budapest, 1915. évi március hó 14-én.

Az igazgatóság.

A Kereskedelmi Bank közgyűlése.

A Kereskedelmi Bank f. hó 10-én tartotta közgyűlését. A közgyűlés elé terjesztett zárószámadások szerint a mérleg 22,512.271 korona bruttonyereséggel zárult. Az üzleti költségek figyelembevétele után 16,272.424 korona a tiszta nyereség, mely a tavalyival szemben 128.516 korona nyereségtöbbletet jelent. Az igazgatóság a közgyűlésnek azt javasolja, hogy a 16,272.424 korona nyereségből osztalék gyanánt részvényenkint 150 korona fizetessék, az osztaléktartalékba 1,500.000 korona, a központi banképület törlesztésére 506.000 korona, a Kossuth Lajos-utcai fiók helyisége számára megvásárolt banképület törlesztésére pedig 200.000 korona utalványoztassék át. Az igazgatóság a csekélyebb osztalékfizetés folytán feleslegként mutatkozó összeg felhasználása tekintetében azt javasolta a közgyűlésnek, hogy az teljességében a jövő év nyereségátviteléhez csatoltassék, mely nyereségátvitel ilyenképen 2,468.554 koronára emelkedik. A közgyűlés az igazgatóságnak ehhez a javaslatához hozzájárult és úgy az igazgatóságnak, mint a felügyelő-bizottságnak a felmentvényt minden irányban megadta. *Silberer* és dr. *Kertész Manó* részvényesek indítványára a közgyűlés *Lánczy Leó* elnöknek, az igazgatóságnak és a tisztviselői karnak köszönetet szavazott. Hozzájárult a közgyűlés ahhoz is, hogy a nyugdíjintézet alapszabályaitól eltérően azokat a tisztviselőket, akik a harctéren hősi halált haltak, még ha tíz évet nem is töltöttek az intézet kötelékében, hátramaradottaik ellátása szempontjából úgy tekintessék, mintha tíz évi szolgálatuk lett volna. Ezután a választásokat ejtették meg és a lelépő igazgatósági tagokat egyhangú felkiáltással újra megválasztották. Az igazgatósági tagok számát eggyel szaporítani határozták el, s beválasztották *Fehér Miksa* ügyvezető-igazgatót az igazgatósági tagok közé. A felügyelő-bizottság tagjait, akiknek mandátuma ugyancsak most járt le, szintén egyhangúlag választották meg újra. A közgyűlés azután az elnök éltetésével véget ért.

MAGYAR ÁLTALÁNOS HITELBANK.

Hirdetmény.

A részvényesek mai napon tartott közgyűlésének határozata szerint az 1914. évre megállapított osztalék részvényenként

38 koronával fog folyó évi április 1-től kezdve

az 1915. évi május 1-én esedékes 24. számú szelvénynek beszolgáltatása ellenében

Budapesten: a Magyar Általános Hitelbank központjánál (V., Dorottya-u. 5.), valamint fiókjainál (IV., Egyetem-utca 11., Berli-ni-tér 9. és VII., Károly-körút 3.),

Brassóban, Debreczenben, Fiumében, Győrött, Kassán, Kecskeméten, Nagy-váradon, Pécsen, Pozsonyban, Szabadkán és Temesvárott: a társaság fiókjainál,

Bécsben: a K. k. priv. Oesterr. Credit-Anstalt für Handel und Gewerbe című intézetnél,

Berlinben: a Direction der Disconto-Gesellschaft című intézetnél, vagy S. Bleichröder bankháznál,

M/m. Frankfurtban: a Direction der Disconto-Gesellschaft című intézetnél az ezen beváltó-helyeknél szokásos üzleti órák alatt kifizettetni.

A szelvények hátlapjukon címbélyeggel vagy aláírással ellátva, vagy pedig azok számaik sorszám szerint tartalmazó jegyzékek kíséretében nyújtandók be, a mihez a szükséges nyomtatványok az említett beváltási helyeken ingyen kaphatók.

Budapest, 1915. évi március 19-én.

Magyar Általános Hitelbank.

**SCHOTTOLA
ERNŐ**

BUDAPEST, Vilmos császár-út 53,
és 13 (Andrássy-út sarkán)

Kötszerek. Műszerek. Betegápolási cikkek. Gyógyászati segédeszközök.

**MAGYAR ORVOSI
MŰSZERTÁR**

Budapest, VII., Rákóczi-út 32. szám.

Az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár szerződéses szállítója.

SZÁLLÍT: orvosi műszereket, kötszereket és az összes betegápolási cikket.

„Hattyú Gőzmosógyár és Fehérnemű Kölcsönző Vállalat“

GYÁRTELEP: VII., Gizella-út 24.

Telefon 61-98.

Az ország legnagyobb gőzmosó üzeme. Pehelymentes, kímélés munka. — Legelőkelőbb megbízók!

Kölcsönosztály: V., Katona József-u. 41.

Telefon 159-60.

Az ország legnagyobb kölcsönző vállalata. — Szállít állami, közhivatalok, bankok, iparvállalatok, éttermek, Clubok részére.

Marta-Automobilok
A MAGYAR ARISTOKRÁCIA MÁRKÁJA.

Gyár:

MARTA MAGYAR AUTOMOBIL
RÉSZVÉNY TÁRSASÁG, ARAD.

Központi iroda:

BUDAPEST

X. ker., Kerepesi-út 17. szám.

„TUBERIN“

orvosilag legideálisabb és legolcsóbb guajacol készítménynek elismerve és javalva a légzőszervek összes bántalmainál. Gyermek is kellemes íze miatt szívesen veszik. — Tartalmaz: Kal. salfo. guajac. Natr. Telluric. Cognac. Aqua Naphae, Syr. Coffeae.

1 üveg 180 gr. ára 2'50 kor. — Egyleteknek 1'60 kor.

FŐRAKTÁR

NAGY KRISTÓF GYÓGYSZERTÁR
BUDAPEST, IV. KERÜLET VÁCZI-UTCZA 1. SZÁM.

TAURIL

MAGYAR MUNKÁS
MAGYAR MUNKÁJA

a legtokéletesebb TÖMITŐ LEMEZ

EXPORT AZ EGÉSZ VILÁGBA.
ÓVAKODJUNK UTÁNZATTÓL.

Kapható minden műszaki
kereskedésben

Aki igazán SZALÁMIT akar venni,
jó és ízletes az kérjen

HERZ-SZALÁMIT

Ezen legjobb hírnévnek örvendő magyar szalámi a legtisztább kezelés mellett első rendű sertéshusból készül. Csak az a valódi Herz-féle szalámi, melynek rudja ólompecséttel van el- látható, a mire látva, melyen a úgy a rudakban, gyár védjegye mint a felvágott állapotban való bevásárlásnál ügyeljünk.

Herz Armin Flai szalámigyár, Budapest.

Nyáralás előtt, betegség után, költözés előtt
fertőtleníse lakását

LODOMA

szabadalmazott fertőtlenítő masszával.

Egy doboz (egy szobához) ára 4 K.

Házhoz szállítja:

Bánszky Ferenc takarítási vállalata

Budapest VII., Munkás-u. 4. Telefon: József 40-49.

ANDOR és FUTTAKY

Villamos világítási-, erőátviteli-, lift-,
telefon- és villámhárítóberendezések

CSILLÁRKÜLÖNLEGESSÉGEK
nagy raktára

Budapest VI., Király-utca 18.

Telefon 52-99.

„ERICSSON“

Magyar Villamossági Részvénytársaság
ezelőtt Deckert és Homolka

Budapest, VI., Vörösmarty-utca 67. sz.

Szállít és készít: csengőket, távbeszélőket,
villámhárítókat, biztonsági berendezéseket,
tűzjelzőket, elektromos vizállásmutatókat,
órákat, távhőmérőket. Villamos világítási és
erőátviteli berendezéseket.

Különlegességek: tudományos mérőműsze-
rek, drótnélküli távirók, Röntgen- és villam-
gyógyászati készülékek. :: ::
Pneumatikus csőposta-ipar.

MAGYAR GYÁRTMÁNYÚ
DIVATOS ÉS MŰVÉSZI

LEVÉLPAPIROS

MINDEN KIVITELBEN

RIGLER JÓZSEF EDE
PAPÍRNEMŰGYÁR RÉSZV.-TÁRSASÁG.

Budapest VI., Rózsa-u. 55.

V., Erzsébet-tér 19. IV., Egyetem-tér 5-6.

Nagyvárad, Rákóczi-út 5.

A BUDAI SZENT-LUKÁCSFÜRDŐ

NAGY SZÁLLODÁJÁBAN ÉS THERMAL-SZÁLLODÁJÁBAN olcsó lakás teljes ellátással. Minden szobából fűtött folyosók vezetnek a gyógyfürdőkhöz. Természetes forró-meleg *kénes források*, iszapfürdők, iszapborogatások. **RADIUM EMANATORIUM.**

Prospektust küld a SZT.-LUKÁCSFÜRDŐ RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG BUDAPEST.

A KRISTÁLY-forrás szénsavval telített ásványvize hasznosítal ÉTVAGYZAVAROK-NÁL és EMÉSZTÉSI NEHÉZ-SÉGEKNÉL. A legtisztább és LEGEGÉSZSÉGESEBB asztali és borvíz. Hathatós szomjcsillapító. — Övszer fertőző betegségek ellen.
SZT. LUKÁCSFÜRDŐ KÜTVÁLLALAT R.-T. BUDÁN.

Kábelgyár R.-T. Pozsony

*****Szigetelőcsőgyár: Fekete és fémpancélos szigetelőcsövek. Szerelési tartozékok és szerszámok. **Kábelgyár:** Mindennemű szigetelt vezeték alacsony és magas feszültségre. Pán célos ólomkábelek. **Gummigyár:** Elektrotechnikai gummianyag. **Gumomgyár:** Hő- és tűzálló szigetelő-anyagok keménygummi pótlására. Gummon-, fixit-, pulvolitból készült és bármely alakban sajtolt szigetelő-tárgyak fémrészekkel és azok nélkül. Érdeklődőknek szívesen küldjük árjegyzékeinket.

Budapesti iroda: V. kerület, Rudolf-tér 5. sz.

MAGYAR PAPIR ÉS IRÓSZER

:: SZÁLLÍTÁSI VÁLLALAT ::

Budapest, V. ker., Csáky-utca 8. szám

Szerződéses papir- és írószer-szállítója többek között a Kereskedelemügyi Magy. Kir. Miniszteriumnak, a M. Kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal, az Orsz. Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztárnak, a Budapesti Ker. Munkásbiztosító Pénztárnak, továbbá a M. Kir. Posta és Távirada Vezérigazgatóság és az ország területén levő összes hivatalainak, a Magy. Kir. Államvasutak Igazgatósága és összes üzletvezetősegeinek, igen sok egyéb közhivatal és közlekedési vállalatnak, pénzügyintézeteknek és magán cégeknek.

ASKLÉPIOS

Egressi Zoltán okl. mérnök vállalata Röntgen és villamos gyógyászati készülékek. **A Veifa-Művek** magyarországi vezérképviselőte-
Dessauer rendszerű Reform Röntgen-
készülékek. Egyenáramhoz vagy váltós
áramhoz közvetlen kapcsolhatók. Speciális
Röntgen-lemezek, mindennemű Röntgen-
csövek. Az Orsz. Munkásbetegsegélyző
és Balesetbiztosító Pénztár, valamint az
Országos Pénztár munkáskórházának
szállítója. — Budapest, IX. ker., Üllői-
út 31. szám. Telefon: 37-04. szám.

Fényes a

„Tauril” pneumatik!

Próbálja meg!

TAURIL PNEUMATIK RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Budapest VI., Mozsár-u. 9.

SÜRGÖNYCÍM: PNEUTAURIL.

TELEFON: 99-02.

PESTI KÖNYVNYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG.

Részletfizetésre
is szállítunk

**modern amerikai irodai-, írószoba-
és könyvtár-berendezéseket**

Glogowski és Társa ca. és kft.
Budapest, VI. ker., Andrásy-út 12. udv. száma

Képek
árjegyzék

Képek
és ár-
jegyzék.

WEISZ és VIDOR

faszén nagykereskedők

Telefon: József 11-31. Józsefvárosi p.-u. 9.

Ajánlják a legjobb
minőségű faszenet
iparosok részére!

GARAY SAMU ÉS TÁRSA

sebészeti-, mű-,
kötőszerszám- és vil-
lanygép-gyártók. **BUDAPEST, IV.**
Kossuth Lajos-
utca 1. szám.
(Ferenciek bazára). Gyár ugyanott az udvarban.

A budapesti és számos vidéki
kerületi munkásbiztosító pénztár
és betegsegélyező egyletek szer-
ződéses szállítói ajánlják saját
készítményű sérvekötő, haskötő,
orthopédia-gépeket; műlábak,
műkezek, lábgépek, mellfűzők
és összes egyéb betegápolási
gyártmányokat és orvosi mű-
szereket, valamint rendelő-inté-
zeteknek szükséges vasbutor és
egyéb berendezéseiket.

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!
Javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.
PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

SEMPERIT GUMMIWERKE

G. m. b. H. WIEN.

Automobil-, kocszi- és
motor-pneumatik
kocsikerék-gummi

Vezérképviselő és raktár:

SALZBERGER SAMU
VI. ker., Andrásy-út 20. szám.

HIRSCH és FRANK

Budapest-salgótarjáni gépgyár és
vasöntő részvénytársulat. BUDA-
PEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GÉPEK.
Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT,
TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLÓ-
GÉPEKET, legújabb és legjobban bevált
szerkezetekben.

Elvállalja anyagvizsgálatok kivételét és
TELJES TÉGLAGYÁRI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Tervek és költségvetések díjtalanul. **ELSŐRANGÚ REFERENCIÁK**

SEGITSÉG

Fájós lábuak és ludtalpuak részére a szabadalmazott

ludtalpfűző

A Budapesti Kerületi betegs. pénztár, a Ferencz József ke. res. edelm. kórház, a Magy. Királyi Államvasutak betegs. pénztára, a Cs. és Kir. szab. Déli Vasu. betegs. pénztára, a Cs. és Kir. Kassa-Oderbergi vasut betegs. pénztára, magánvállalatok és sanatóriumok stb. stb. szállítói.

Székely és Tsa

ortopéd-cipő készítő. :: Budapest, Múzeum-körut 9.

HOLLANDI

életbiztosító részvénytársaság

(Algemeene Maatschappij van Levensverzekering en Lijfrenten)

AMSTERDAM.

MAGYARORSZÁGI IGAZGATÓSÁG AZ INTÉZET SAJÁT PALOTÁJÁBAN:

Budapesten, Calvin-tér, Baross-utca 1., Üllői-út 2-4. sz

Bejárat az Üllői-út 4. sz. kapun.

LEGOLCSÓBB DIJAK.

Az 1912-ik év végén a 406 millió koronát :: biztosítások összege a meghaladta.

A díjtartalékok összege: 120,416.453 K 94 f.

(a viszontbiztosítások 986,499 K 14 f-nyi tartaléka nélkül) eddigi kifizetések a biztosítottaknak

132,158.363 K 05 f.

BIENENSTOK VILMOS

ruggyantabélyegző gyár és vésnöki műintézet

Az összes Ker. Pénztárak szállítója.

Gummi- és rézbélyegzők, számozó-gépek, festékpárnák és mindennemű e szakmába vágó cikkek jutányos árban a legrövidebb idő alatt szállítanak.

Főüzlet csak

BUDAPEST, VII., Rákóczi-út 64. sz.

Telefon 53-77.

bácsi! néni! ide figyelj!
palma kaucsuk sarkot viselj!

COPYRIGHT PALMA C. C. LD.

PESTI KÖNYVNYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG